

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

10 (6) 2023

<https://doi.org/10.46868/atdd.2023.592>

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 30.11. 2023

Kabul tarihi | Accepted: 10.12. .2023

Yayın tarihi | Published: 25.12.2023

Yusuf Teke

<https://orcid.org/0000-0002-5182-9711>

PhD Student at Istanbul University Institute of Social Sciences, The Field of Contemporary History; Lecturer at Karabuk University, Department of Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution. yusufteke@karabuk.edu.tr

Atıf Künyesi | Citation Info

Teke, Y. (2023).Britanya'da "Tanrı'nın Hizmetkarı Olan Çocuk" W. H. Abdullah Quilliam'ın Perspektifinden Makedonya Sorunu: "The Troubles in the Balkans: The Turkish Side of the Question" İsimli Eserin Çevirisi ve Tahlili. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (6), 2236-2275.

Britanya'da "Tanrı'nın Hizmetkarı Olan Çocuk" W. H. Abdullah Quilliam'ın Perspektifinden Makedonya Sorunu: "The Troubles in the Balkans: The Turkish Side of the Question" İsimli Eserin Çevirisi ve Tahlili

Öz

Bu makalede, 1856-1932 yılları arasında İngiltere'de yaşamış, Sultan Abdülhamid'le birçok sefer görüşmüş, Müslüman bir aktivist olan William Henry Abdullah Quilliam'ın 1903 yılında Liverpool'da düzenlenen bir toplantıda Balkan Sorununa dair yapmış olduğu değerlendirmeleri derlediği eseri incelenmiş ve eserin çevirisi yapılmıştır. Osmanlı Devleti bu dönemde birçok sorunla karşı karşıyaydı. Bu sorunlardan biri de Şark meselesi bağlamında milletlerarası bir nitelik kazanan Makedonya Sorunuydu. Bu sorun Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Balkanlar'da çeşitli etnik gruplar arasında yaşanan karmaşık çatışmalarla ilgiliydi. XIX. yüzyılın sonlarında Osmanlı egemenliğinin zayıflaması karşısında Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan bölge üzerinde birtakım iddialarda bulundu ve bölge, adı geçen devletler arasında şiddetli mücadelelere sahne oldu. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve etnik çatışmaların artması, Makedonya'da çeşitli gruplar arasında siyasi rekabete ve toprak taleplerine yol açtı. Bulgarlar, bölgenin Bulgar kimliğine ait olduğunu iddia ederken, Sırlar ve Yunanlar da kendi etnik bağlantılarına dayalı olarak bölge üzerinde hak iddia ettiler. Bu olaylar yaşanırken İngiltere basını hadiseleri kendi kamuoyuna tarafgir bir dille aktarmayı tercih ediyordu. Quilliam, bütün bunlara bir tepki olarak "Balkanlardaki Sorunlar: Meselenin Türk Tarafı" başlıklı eserinde Balkanlarda yaşanan dönemin politik olaylarına ve etnik

çatışmalara Müslüman bir perspektif sunmayı amaçlayarak, Osmanlı Devleti 'ndeki Müslüman topluluğunun yaşadığı zorlukları anlamaya ve bunu İngiliz kamuoyuna anlatmaya çalıştı.

Anahtar Kelimeler: *William Henry Abdullah Quilliam, Liverpool, Osmanlı Devleti, Makedonya Sorunu*

The Macedonian Question from the Perspective of W. H. Abdullah Quilliam, “The Boy Who is the Servant of God” in Britain: Translation and Analysis of “The Troubles in the Balkans: The Turkish Side of the Question”

Abstract

*This article makes an assessment and presents the translation of the work of William Henry Abdullah Quilliam, a Muslim activist who lived in England between 1856 and 1932, who had multiple meetings with Sultan Abdülhamid and compiled his considerations on the Balkan Question as he presented during a meeting held in Liverpool in 1903. The Ottoman Empire was struggling with many problems at the time one of which was the Macedonian Issue that gained international significance in the context of the Eastern Question. This issue was related to the weakening of the Ottoman Empire and the complex conflicts among various ethnic groups in the Balkans. In the late 19th century, with the weakening of Ottoman rule, Bulgaria, Greece, and Serbia made various claims over the region, leading to intense struggles among these states. The weakening of the Ottoman Empire and the increase in ethnic conflicts led to political rivalry and territorial claims among various groups in Macedonia. While the Bulgarians claimed that the region belonged to the Bulgarian identity, the Serbs and Greeks claimed the region based on their ethnic affiliations. While these events were taking place, the British press preferred to report the events in a biased manner to its own public opinion. As a reaction to all this, Quilliam, in his book titled *The Troubles in the Balkans the Turkish Side of the Question*”, aimed to present a Muslim perspective on the political events and ethnic conflicts of the period in the Balkans and tried to understand the difficulties experienced by the Muslim community in the Ottoman Empire and to explain this to the British public opinion.*

Keywords: *William Henry Abdullah Quilliam, Liverpool, Ottoman Empire, Macedonian Question*

Giriş

Makedonya, tarihsel, kültürel ve jeopolitik açıdan zengin bir coğrafyada konumlanmış, XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren çok katmanlı bir sorunla karşı karşıya olan bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan bu topraklar, özellikle Berlin Antlaşması'ndan sonra Avrupa güçlerinin etkisi altında şekillenmiş ve zaman içinde çeşitli siyasi dönüşümlere tanıklık etmiştir. Bu bağlamda, Makedonya Sorunu,

sadece bölgesel bir mesele olmanın ötesine geçerek uluslararası ilişkilerin kritik bir unsuru haline gelmiştir. Bu makalede, Makedonya Sorununu Liverpoollu Müslüman lider W. H. Abdullah Quilliam'ın "Balkanlardaki Sorunlar: Meselenin Türk Tarafı" adlı eseri bağlamında değerlendirip eserin çevirisini vereceğiz. Quilliam bahsi geçen eserinde Makedonya'nın tarihî arka planı, etnik ve kültürel yapısı ile birlikte, bölgedeki çeşitli aktörler arasındaki dinamik ilişkileri inceleyerek bu karmaşık sorunun kökenlerini anlamaya çalışmıştır.

1. Makedonya Sorunu

Balkanlar, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin ilgi odağı olmuş bir bölgedir. Bölge kozmopolit bir yapıya sahiptir; dini, kültürel ve etnik çeşitlilik barındırır. Dar bir coğrafyada bu kadar çeşitliliğin varlığı, bölge halkı için rekabetin yanı sıra savunma ve egemenlik duygularını öne çıkarmıştır. Balkanların kültürel çeşitliliğinin yanı sıra coğrafi konumu da toplumsal ve tarihsel sıkıntılar yaşamasının temel nedenlerinden biridir. Yüzyıllar boyunca, Avrupa'daki büyük güçler, Asya'nın, Doğu Akdeniz'in, Afrika'nın güney ve güneydoğusundaki sıcak denizlere ulaşmak ve kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla Balkanlar'da çeşitli büyük savaşlar yapmışlardır. Balkanlarda hakimiyet kurmak, Akdeniz, Kuzey Afrika, Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'ndan geçen ticaret yolları üzerindeki hakimiyeti tamamlar niteliktedir. Bu nedenle, XVIII. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı Devleti bu bölgede egemenlik kurmuş, ancak XIX. yüzyıldan itibaren bölge İngiltere, Avusturya ve Rusya arasında çatışma alanı haline gelmiştir.

XIX. yüzyıl başlarından itibaren, Osmanlı Devleti içinde, özellikle devletin siyasi, ekonomik ve askeri bakımlardan güç kaybetmesine paralel olarak, bir dizi sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Bu sorunlardan bir tanesi, XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra Makedonya Sorunu olarak adlandırılan ve uluslararası bir nitelik kazanan meseledir. Sırp ve Yunan isyanlarından sonra yaşanan gelişmeler Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan tasfiye sürecini devam ettirdi. Bu bağlamda en kritik gelişmeler 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi (93 Harbi) sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile ortaya çıktı. Bu antlaşma sonunda oluşturulan Büyük Bulgaristan, Makedonya bölgesini önemli ölçüde içermekteydi. Ancak, aynı yıl imzalanan Berlin Antlaşması (Erim, 1953, s. 403-424), Ayastefanos Antlaşması'nın geçerliliğini yitirmesine neden oldu ve Büyük Bulgaristan üçe bölündü. Tuna vilayetini kapsayan bölgede Bulgaristan Prensiği kuruldu, güney bölgesi Doğu Rumeli adıyla özerk bir eyalet haline getirildi. Makedonya bölgesini kapsayan kısım da reformların yapılması şartı ile Osmanlı idaresinde kalabilecekti (Hacısalihoglu, 2003, s. 440). Osmanlı belgelerinde daha çok vilayet-i selâse veya daha geniş bir coğrafyayı ifade etmek için Balkan yarımadasına verdikleri coğrafi isim ve bu bölgeyi içine alan eyaletin karşılığı olarak Rumeli'nin bir parçası olarak

isimlendirilen Makedonya bölgesi, Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinden oluşmaktaydı. Berlin Antlaşması'ndan sonra bu coğrafya özellikle Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan arasında çetin mücadelelere sahne oldu. Bu üç etnik unsurun bölge üzerinde çatışmalarının ve hak iddiasında bulunmalarının temel nedeni geçmişte bu bölgeye sahip olmuş olmalarından kaynaklıydı. Bu mücadeleler esnasında, Makedonya'nın stratejik ve ekonomik öneminden kaynaklanmaktaydı, buna ek olarak, bu bölgenin farklı etnik grupları barındırması da başka bir çatışma nedeniydi. Bu bölgede Türkler, Rumlar, Bulgarlar, Sırp, Arnavutlar ve Yahudiler gibi farklı etnik gruplar bir arada yaşamaktaydı. Türkler ise adı geçen bölgeyi XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ele geçirdi ve bu tarihten sonra bölge hızla Türkleşmeye başladı. XIX. yüzyılın sonlarında, Osmanlı egemenliğinin zayıflamasıyla birlikte Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan bölge üzerinde çeşitli iddialarda bulundu ve bu iddialar, Makedonya Sorunu'nun ortaya çıkmasında etkili oldu. Bunun yanı sıra bölgede var olan din faktörü de sorunun ortaya çıkmasında önemli bir etkendi. Dinin bir başka çatışma alanı olmasında Bulgarların 1870'te İstanbul'daki Rum patrikliğine bağlılıktan çıkıp Bulgar Eksarhlığı'nı kurmaları etkili oldu. Bu olay, sadece din ve kilise bakımından değil, aynı zamanda siyasi açıdan da Yunanistan ile Bulgaristan arasında bir mücadelenin başlangıcını oluşturdu (Armaoğlu, 1999, s. 580-582).

1878 Berlin Antlaşması'nın ardından, Bulgarların Makedonya'yı Bulgaristan'a katma çabaları, Makedonya bölgesinde karmaşaya neden oldu ve Batılı devletler, bu meseleyi kendi politik ve ekonomik hedefleri için kullanmaya çalıştı. Berlin Antlaşması sonrasında gündeme gelen Makedonya meselesi, XIX. yüzyılın sonlarında çete faaliyetlerinin (Fırat, 2022: s. 99-101)¹ ve Balkan unsurları arasındaki kanlı çatışmaların arttığı bir döneme girdi. Bu olaylar, büyük devletlere Makedonya sorununa doğrudan müdahale etme olanağı tanıdı. Sofya'da bulunan bir grup Makedonyalı öğrenci, 1893'te Makedonya'nın özerkliğini elde etmek amacıyla İç Makedon İhtilâl Örgütü'nü (VMRO) kurdu. 1895'te Bulgar hükümetinin desteğiyle Yüksek Makedonya Komitesi oluşturuldu ve bu komite, Bulgar hükümetiyle iş birliği yaparak Avrupa ve Rusya kamuoyunun dikkatini Makedonya'ya çekmek amacıyla Melnik isyanını düzenledi. 1897 Osmanlı-Yunan savaşı, Osmanlı Devleti'nin galibiyetiyle sonuçlansa da büyük devletlerin müdahalesiyle Girit'e özerklik hakları verildi. Bu müdahalenin Makedonya için de sağlanabilmesi amacıyla ihtilâlciler daha kapsamlı bir isyan hareketi hazırlamaya başladı. İç Makedon İhtilâl Örgütü, 1898'den itibaren silahlı çete hareketine başlayarak Makedonya'yı etkisi altına aldı. 1902'de Cum'a-i Bâlâ'da başlatılan bir isyan, Osmanlı kuvvetleri tarafından

¹ Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesini sağlayan Bulgarların son çetecilik faaliyetleri İştîp ve Koçana olayları ile meydana gelmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Fırat, 2023).

bastırıldı, ancak Avrupa devletlerinin talebi üzerine Osmanlı hükümeti vilâyet-i selâsede reform yapmayı kabul etti. 1903'te, Makedonya ile ilgilenen büyük devletler, Osmanlı hükümetinden kabul ettiği reformları uygulamasını istedi. Ancak, bu reformlar, İç Makedon İhtilâl Örgütü'nün beklentilerini karşılamaktan uzaktı. Bunun üzerine, özerklik hakları sağlamak isteyen örgüt, 1903 yazında İlinden isyanını başlattı. İsyancılar kısmi başarı elde etti, ancak Osmanlı kuvvetleri isyanı bastırdı (Hacısalihoglu, 2003, s. 440). Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın liderlik ettiği reform talepleri, Şubat 1903'te Viyana Islahat Programı'nın önerilmesiyle başladı ve daha sonra Ekim ayında daha kapsamlı Mürzsteg Planı ile devam etti. Bu süreçte, meseleyi daha çok Avusturya ve Rusya üzerinden takip eden İngiltere ve Fransa, Mürzsteg Planı'nın ardından Makedonya sorununa doğrudan müdahil oldular. Osmanlı Devleti, Balkanlar'da kalan son toprak parçalarını koruma çabası içinde, Makedonya'daki Hıristiyanları birbirlerine karşı kullanma, Balkan devletleriyle anlaşma zemini bulma ve Batılı devletler arasındaki rekabetten faydalanma gibi çeşitli yöntemleri denedi. En sonunda, Makedonya'da doğrudan Batı vesayet ve kontrolünü engellemek amacıyla Osmanlı Bankası ile anlaşma imzaladı. Ancak, Osmanlı Devleti 1905 yılı sonuna gelindiğinde, bölge ekonomisinin uluslararası bir mali denetleme komisyonu aracılığıyla kontrolüne karşı engel olamadı (Bayraktar, 2014, s. 22-23).

Makedonya Sorunu, bölgedeki etnik ve siyasi dinamikler nedeniyle karmaşık ve çözümsüz bir meseleydi. Bu sorun sonraki yıllarda bölgeyi etkileyen çeşitli savaşlar ve anlaşmazlıklara yol açtı. Balkan Savaşları Makedonya'nın kaderini belirleyen en önemli olaydı. Bulgaristan başbakanı İvan Geşof'un öncülüğünde Balkan devletlerinin oluşturdukları gizli görüşmeler Balkan İttifakını doğurdu (Teke - Fırat 2023, s. 29-63) ve Balkan Savaşlarının çıkmasında etkili oldu. Balkan Savaşları sonucunda, Osmanlı Devleti Makedonya bölgesini kaybetti ve bölge çeşitli devletler arasında paylaşıldı; bölge Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan arasında bölünerek kontrol edildi. Makedonya'nın kaderi, XX. yüzyıl boyunca değişiklik gösterdi ve bu süreç içinde çeşitli etnik gruplar arasında gerilimler devam ederek yeni çatışmalara neden oldu.

2. W. H. Abdullah Quilliam ve Makedonya Sorunu

Makedonya'da yaşandığı iddia edilen zulmü protesto etmek amacıyla 22 Ekim 1903 tarihinde İngiltere'nin Liverpool şehri Belediye Binası'nda Belediye Başkanı tarafından çağrılan çok sayıda vatandaşın katıldığı bir toplantı düzenlendi. W. H. Abdullah Quilliam²,

² W. H. Abdullah Quilliam, 10 Nisan 1856 tarihinde Liverpool'da eğitilmiş ve varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İngiltere'nin ilk camisinin ve İslamî merkezinin kurucusu olarak tanınan çok yönlü bir şahsiyetti. Quilliam, şairlik, avukatlık, büyükelçilik, gazetecilik gibi birçok alanda etkinlik gösterdi. Quilliam, biraz daha erken bir tarihte Hristiyanlık inancından İslam'a girdiğini söylemiş olsa da 1887 yılında geniş kitleler önünde Müslüman olduğunu ilan etti. Müslüman olduktan sonra Abdullah ismini aldı. Bundan sonraki hayatında ise bir Müslüman olarak, Britanya'da İslam'ın yayılmasında aktif rol üstlendi ve neşrettiği kitap, dergi ve gazetelerdeki

Makedonya Sorunu ve Balkanlar'daki çatışmalar hakkındaki düşünce ve değerlendirmelerini toplantıya katılan bu büyük topluluk önünde savundu. Belediye binasında düzenlenen bu kasaba toplantısında Quilliam'ın yaptığı konuşma zabitleri daha sonradan Mayıs 1904 yılında The Crescent yayınevi tarafından "Balkanlardaki Sorunlar: Meselenin Türk Tarafı" (The Troubles in the Balkans: The Turkish Side of the Question) başlığı altında neşredildi.

İngiliz asıllı Müslüman bir aktivist ve lider olan Abdullah Quilliam, Osmanlı Devleti'ndeki Müslüman nüfusun durumu ve yaşanan çatışmalar hakkında duyarlıydı. Quilliam'ın, "Balkanlardaki Sorunlar: Meselenin Türk Tarafı" adlı konuşma zabitlerinden oluşan eseri, dönemin siyasi olaylarına ve Balkanlar'daki etnik çatışmalara dair Müslüman bakış açısını sunmayı amaçlıyordu. Bu açıdan eser, dönemin politik atmosferini ve Osmanlı Devleti'ndeki Müslüman topluluğun yaşadığı zorlukları anlamak adına da önemli bir kaynaktır.

Quilliam, belediye binasında yaptığı bu konuşmada bölge halkının Osmanlı yönetimine karşı isyanına İngiliz halkının ve hükümetinin verdiği tepkiyi protesto etti (BOA, Y.A.HUS 485/2).³ Söz konusu konuşma, Osmanlı makamları tarafından da takip edildi ve Liverpool Başkonsolosu Loghades Efendi tarafından Sultan'a sunulan bir raporda, Quilliam'ın takdire şayan bir şekilde Osmanlı Devleti'nin bölge sorununa dair görüşünü savunduğunu ve İngiliz kamuoyunu bilgilendirmeye çalıştığını belirtti (BOA, Y.A.HUS 475/45).⁴

Abdullah Quilliam, mecliste Türkleri savunan, coşkulu bir konuşma irat etti. Konuşma esnasında Türklerin İngiliz medyasının yansıttığının aksine Makedonya Bölgesinde zulmeden taraf olmadıklarını bilakis kendilerine zulmedildiğini kendine has belagati ve cesareti ile ifade etti. Konuşmasının en etkileyici bölümlerinden biri Makedonya tarihi hakkında verdiği detaylı bilgilerdi. Konuya hakimiyeti ve verdiği bilgiler ile dinleyicileri etkilemişti. Donanımı ve ciddiyetiyle başlangıçta ilgisiz olan dinleyicileri etkileyerek İslam'ın hoşgörü dini olduğunu kanıtladı. Bölgede yaşanan sorun özelinde Türklerin bu coğrafyada yaşayan milletleri acımasız bir şekilde yok ettikleri savının boş bir retorikten ibaret olduğunu ve bu haberi yapanların ya tarihi bilgilerden yoksun kimseler olduklarını ya da kasıtlı bir şekilde bunları yaptıklarını ifade etti. Quilliam son yıllarda bölgede birtakım karışıklık ve siyasi sorunların yaşandığını kabul etmekle beraber bunun nedeninin Türkler olmadığını ve bölgedeki durumun basında kasıtlı olarak fena halde yanlış ve abartılı bir şekilde yansıtıldığını ve bu sorunların tereddütsüz bir

yazıları ile birçok İngiliz'in İslam'a yönelmesine vesile oldu. Bunlar arasında annesi, oğulları, bilim adamları ve entelektüeller bulunmaktaydı. Abdullah Quilliam, 1893 ile 1908 yılları arasında "The Crescent" (Hilal) adlı haftalık gazete ile "The Islamic World" (Âlem-i İslam) adlı aylık dergiyi yayınladı. Bu eserlerinde, Müslümanların sorunlarına dikkat çekti ve çözüm önerileri sundu. Aynı zamanda, İslam Birliği düşüncesini savunarak Osmanlı Hilafetinin meşruiyetini vurguladı ve tüm Müslümanların birleşmesi gerektiğini ifade etti. Quilliam'ın hayatı, siyasi ve sosyal alanlardaki faaliyetleri ile İslam Birliği düşüncesi hakkında detaylı bilgi için bkz. (Teke, 2019).

³ Hicri 01-01-1322 tarihli belge.

⁴ Hicri 26/04/1322 tarihli belge.

şekilde dışarıdan desteklendiğini savundu. O dönemde Balkanlarda var olan hoşnutsuzluk ve sorunların nedenlerinin Rusya, Avusturya ve bir dereceye kadar Almanya’da aranması gerektiğini söyledi. Quilliam kişisel bir deneyimine dayanarak, Makedonya olarak adlandırılan bölgeyi daha önceden ziyaret ettiğini ve bu ziyareti sırasında, Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlarla iletişim kurma fırsatı bulduğunu ve tüm tarafların o dönemdeki durumlarından memnun olup Sultan’a bağlı olduklarını gördüğünü ifade etti (Teke, 2019, s. 143-144). Makedonya’daki temel sorunun, Türk baskısından değil, dışarıdan gelen kışkırtmalardan kaynaklandığını yineledi. Quilliam bölgede yaşanan karışıklığın bir nedeninin de Rusya’nın Avrupalı güçlerin dikkatini buraya çekerek uzak doğuda gerçekleştirdiği işgalci ve sömürgeci politikalarına gereken dikkatin verilmesini engellemek olduğunu ekledi. Quilliam’ın aktardığı bu bilgiler, onun üzerinde tartışılan coğrafyadaki politikalar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Quilliam’ın durağan olmayan aksiyon dolu yaşamını incelediğimizde onun Osmanlı Devleti’nin yaşadığı sorunlara kayıtsız kalmadığını görürüz. O, İngiltere’de bir taraftan İslâm’ın sesi ve savunucusu olmaya çalışırken diğer yandan Osmanlı coğrafyası özelinde Müslümanların karşı karşıya kaldığı sorunlara sessiz kalmamayı tercih etti. Bunun içindir ki Quilliam, Kasım 1901 yılında Sultan Abdülhamid’in emriyle Makedonya bölgesine bir seyahatte bulundu (The Crescent, 13 November 1901).⁵ Quilliam bu seyahatleri büyük bir gizlilik içinde Sultan Abdülhamid’in verdiği özel bir görev çerçevesinde gerçekleştirdi (The Crescent, 20 November 1901).⁶ Quilliam’ın Liverpool Meclisinde yaptığı konuşma bu gizli görevler sayesinde edindiği malumata dayanmaktadır.

Quilliam iki kez Sultan Abdülhamid tarafından Balkanlara gitmek üzere görevlendirildi. Bu görevlerden ilki 1901 yılında kendisine tevdi edildi. Bu ilk görevin kapsamı ve detayları ile ilgili ne Osmanlı arşivinde ne de Quilliam’ın haftalık neşrettiği The Crescent isimli gazetede kâfi derecede malumat bulunmamaktadır. Abdullah Quilliam’ın Makedonya bölgesine ikinci kez görevlendirilişi ise Şubat 1905’te Sultan Abdülhamid’in, Quilliam’ı Balkanlar’da Doğu Rumeli’nin durumu hakkında doğrudan ve aracısız bir şekilde bağımsız bir rapor hazırlamak üzere özel ve önemli bir göreve atamasıdır. Bu görev sırasında Quilliam’ın en büyük oğlu Ahmed Quilliam yanında asistanı olarak bulundu. Görevin mahiyeti büyük ölçüde gizli tutuldu. Sultan Abdülhamid ile Quilliam arasında, 24 Şubat 1905 Cuma günü Selamlık merasimi sonrasında gerçekleşen uzun bir görüşme oldu. Bu görüşmenin ardından Quilliam, Selanik’e gitmek üzere ayrıldı (The Crescent, 8 March 1905).⁷ İngiltere’ye göre Quilliam’ın bu özel

⁵ Volume XVIII, No. 461, s. 315-316.

⁶ Volume XVIII, No. 462, s. 331.

⁷ Volume XXV, No. 634, s. 154.

görevi Makedonya Sorunu ile ilgiliydi (The Crescent, 15 March 1905).⁸ Osmanlı arşiv belgelerinden anlaşıldığı üzere bölgeye 1904 yılından itibaren Rus ve Avusturyalı sivil memurların gönderildiğini ve vazifelerinin neler olduğunu bilmekteyiz (BOA, TFR. I. A. 21/2070; Y. PRK.MK. 18/61).⁹ Quilliam'ın Balkanlarda üstlendiği bu görev resmi bir nitelik taşımasa da bu görevin sonucunda kendisine ve ailesine Osmanlı tarafından verilen nişanlar, onun Sultan tarafından özel olarak görevlendirildiğini göstermektedir (BOA, İ.TAL. 356/23; BOA, İ. TAL 361/71; BOA, İ. TAL 362/32).¹⁰

Abdullah Quilliam, Sultan adına gerçekleştirdiği bu özel görevini yaklaşık üç aylık bir araştırmanın ardından bitirdi ve Nisan 1905'te Liverpool'a döndü (The Crescent, 26 April 1905).¹¹ Quilliam İngiltere basınının iddia ettiğinin aksine Makedonya'daki Bulgar mezalimi hakkında Hıristiyanların Müslümanlara yönelik saldırılarını detaylandıran, Osmanlı Devleti'nin bu hadiseler karşısında takındığı sorumlu tavrı gösteren raporlarını yayınladı.¹² O, Osmanlı Devleti'ne yönelik bir komplo olduğundan endişe duyduğunu ve yaşanan bu talihsiz hadiselerin sebebinin Türkleri Balkanlar'dan çıkarmaya yönelik bir hareket olduğunu ifade etti. Quilliam, Balkan Komitesi'nin, insanları dini motivasyonlarla Sultan'a karşı kışkırttığını, sahte raporlar göstererek aldattıklarını ve bu paralarla Bulgar isyancılara silah temin edildiğini ifade etti. Bununla birlikte eğer Avrupalı güçler bölgeye yönelik herhangi bir müdahalede bulunmazsa Osmanlı Devleti'nin farklı dini ve etnik yapıya sahip Balkanlar'da barışı koruyabileceğini ifade etti. Aksi takdir de Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının Şark Meselesini daha da alevlendireceğini ve bölgede daha büyük çatışmalara neden olacağı kanaatini bildirdi (The Crescent, 3 May 1905).¹³

Sonuç

Abdullah Quilliam'ın "Balkanlardaki Sorunlar: Meselenin Türk Tarafı" adlı eseri, Makedonya Sorunu ve genel olarak Balkanlardaki çatışmalar hakkında önemli bir Müslüman bakış açısı sunmaktadır. İngiltere basını Makedonya Sorunu çerçevesinde gelişen hadiseleri tarafgir bir üslupla halka aktarmaktaydı. Bu aktarımın etkisi altında kalan halk Balkanlar'da yaşanan sıkıntıların Osmanlı Devletinden kaynaklandığını zannetmekteydi.

⁸ Volume XXV, No. 635, s. 170.

⁹ Hicri 11-10-1322 ve 14-01-1322 tarihli belgeler.

¹⁰ Hicri 13-11-1322, 04-02-1323, 4/S/1323 tarihli belgeler.

¹¹ Volume XXV, No. 641, s. 266.

¹² Bu konu ile ilgili olarak *The Crescent* dergisinde yayımlanmış haberlere bakılabilir. *The Crescent*, 15 March 1905, Volume XXV, No. 635, s. 171; *The Crescent*, 22 March 1905, Volume XXV, No. 636, s. 179-182; *The Crescent*, 5 April 1905, Volume XXV, No. 638, s. 211-214; *The Crescent*, 3 May 1905, Volume XXV, No. 642, s. 276-284.

¹³ Volume XXV, No. 642, s. 284.

Uluslararası literatüre Makedonya Sorunu olarak giren ve Balkanlarda yaşanan çatışmaları ve zulmü protesto etmek amacıyla Liverpool Belediyesi tarafından düzenlenen toplantıda, Liverpool Piskoposu'nun Türk Hükümeti'ni yaşanan olayların baş sorumlusu olarak görmesi ve suçlayıcı bir dille meseleyi aktarması üzerine Quilliam meseleye müdahil olmuştur. Quilliam, bu yanlış algıyı düzeltmek için konuyu etraflıca ele alarak, Türk Hükümeti'nin sorumlu davranması gerektiği fikrini savunmakla birlikte Bulgar Hükümeti'nin de aynı sorumlu tutumu sergilemesi gerektiğini ifade etmiştir. Quilliam'ın bu analizleri, o döneme ait politik olayları anlamak ve Osmanlı Devleti'ndeki Müslüman topluluğunun yaşadığı zorlukları değerlendirmek adına önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Yazar, İngiliz Müslüman topluluğunun duyarlılığını ve çatışmalara yönelik ilgisini ortaya koymak suretiyle, yaşanan olaylara kayıtsız kalmayan Müslüman bir lider olarak tarihi bir perspektif sunmaktadır. Bu eser, Makedonya Sorunu'nun karmaşıklığına ve Osmanlı Devleti'nin çalkantılı dönemine ışık tutarak, tarihsel bir bağlam içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Quilliam'ın değerlendirmeleri, sadece döneminin siyasi atmosferini değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri anlamak isteyen okuyucular için bir rehber niteliğindedir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

BOA (Başkanlık Osmanlı Arşivi)

İrâde Taltîfât (İ.TAL) 356/23.

İrâde Taltîfât (İ.TAL) 361/7.

İrâde Taltîfât (İ.TAL) 362/32.

Rumeli Müfettişliği Sadâret ve Başkitâbet Evrakı (TFR. I. A) 21/2070.

Yıldız Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı (Y. PRK.MK) 18/61.

Yıldız Sadâret Hususî Maruzât Evrakı (Y. A. HUS) 475/45.

Yıldız Sadâret Hususî Maruzât Evrakı (Y. A. HUS) 485/2.

Gazeteler

The Crescent

Telif Eserler ve Makaleler

Armaoğlu, F. (1999). *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bayraktar, K. (2014). Makedonya Sorunu ve Avrupa Müdahalesi 1902-1905. *Bilig*, 69, s.22-23.

Erim, N. (1953). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Fırat, F. (2022). Balkan Harbi'nin Meydana Gelmesinde Koçana Vak'ası'nın Etkisi. *I. Balkan Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, s. 99-101.

Fırat, F. (2023). *İştîp Hadisesi ve Koçana Vak'ası*. Büyüyenay Yayınları.

Hacısalihoglu, M. (2003). Makedonya. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 27, s. 440). TDV Yayınları.

Teke, Y. (2019). *Panislamist Bir Aktivist Britanya Adalarının Şeyhülislamı William Henry Abdullah Quilliam, Hayatı ve Faaliyetleri*. Tezkire Yayınları.

Teke, Y. & Fırat, F. (2023). *Balkan İttifakı: Balkanlar'ın Kaderi: İttifakın Yükselişi ve Çöküşü*. Büyüyenay Yayınları.

Ekler 1*

**BALKANLARDAKİ SORUNLAR
MESELENİN TÜRK TARAFI***

Britanya Adaları Şeyhülislamı tarafından 22 Ekim 1903 tarihinde Liverpool Belediye Binasında yapılan konuşma zabıtları.

**THE CRESCENT BASIMEVİ ŞİRKETİ TARAFINDAN BASILMIŞ VE
YAYINLANMIŞTIR, GENEVA ROAD, LİVERPOOL
MAKEDONYA MESELESİ**

Liverpool'daki Şehir Toplantısı.

Şeyhülislam, Liverpool Piskoposu'nun İddialarını Yalanladı.

SIRA DIŞI BİR SAHNE

Makedonya'da yaşandığı iddia edilen zulmü protesto etmek amacıyla 22 Ekim 1903 Perşembe günü Liverpool Belediye Binası'nda Belediye Başkanı tarafından çağrılan çok sayıda vatandaşın katıldığı bir toplantı düzenlendi. Belediye Başkanı, çok saygıdeğer Milletvekili W. Watson Rutherford'un başkanlık ettiği toplantıda Hıristiyan din adamları ve cemaatlerinin çok sayıda kadın üyesiyle Konsey Salonu'nu doldurdu. Hazır bulunanların üçte ikisinden fazlasını din adamları ve kadınlar oluşturuyordu. Bunların dışında şehrin genel sakinlerini temsilen ancak yüz kişi hazır bulunmuştu.

Belediye Başkanı yorum yapmadan Liverpool Piskoposunu ilk önergeyi sunmaya davet etti.

Bölge Piskoposu (Dr. Chavasse) aşağıdaki önergeyi sundu: "Liverpool vatandaşlarının bu toplantısı Makedonya'nın bugünkü durumundan duyduğu dehşet ve infiali ifade etmekle beraber bu konuda Berlin Antlaşması'nı imzalayanlara düşen büyük sorumluluğun farkındadır ve Majestelerinin Hükümetini, diğer Avrupalı güçlerle birlikte, mevcut anarşi durumunun derhal sona erdirilmesini sağlayacak ve bu durumdan etkilenen memnuniyetsiz bölgelerin

* Ekler bölümünde yapılan yazımda, başlıklar, büyük küçük harfler, anlatıların satır başı ve isim yazımları vs. yazar tarafından eserin orijinal nüshasına sadık kalınarak yazılmıştır.

* Yayının tam künyesi şöyledir: Quilliam, William Henry Abdullah, "The Troubles in the Balkans: The Turkish Side of the Question, The Crescent Printing Company, Liverpool, 1904, 62 pages. Quilliam'ın bu çalışması The British Library'de "General Reference Collection, St Pancras Reading Rooms" bölümünde 8028.aaaa.22 numarada bulunmaktadır. Orijinal metnin pdf'sini bizimle paylaşan Yahya Birt'e teşekkürü bir borç biliriz.

gelecekte iyi yönetimi için yeterli güvence verecek önlemlerin alınması için Türkiye Hükümetine baskı yapmaya teşvik etmeyi ve desteklemeyi arzulamaktadır.” (Alkışlar.)

Piskopos coşkun ve belagatlı bir konuşma yaparak hazır bulunanları kararı desteklemeye çağırdı ve “doğru olanı yapmaya cesaret etmenin bir Hıristiyan ulus olarak İngiltere’nin görevi olduğunu” öne sürdü. Bırakın İngiltere konuşsun, Makedonya’daki tecavüz, kan dökme ve yıkım duracaktır.” (Kuvvetli alkış)

Rahip J. H. Atkinson (Liverpool Özgür Kilise Konseyi Başkanı) önergeyi destekledi. Basmakalıp sözler, ölçsüz iddialar ve Türklere yönelik genel suçlamalarla dolu konuşmasını okudu.

Binbaşı W. H. Edwardes kararı destekledi ve din-i Muhammediye saldırmak için orada bulunmadığını söyledi. Türk yetkilileri suçladı ve orada bulunan herkesin, dünya üzerinde tek bir Hıristiyan’ın bile Türklerin egemenliği altında olmadığı günü görece kadar yaşamasını umduğunu söyledi. (“Duyun, duyun!” çığlıkları ve alkışlar.)

Türk Savunması

Binbaşı Edwardes yerine oturur oturmaz, Belediye Başkanı kararı toplantıya sunmak üzere ayağa kalktı. Bu sırada herkesi şaşkırtan ve muhtemelen birçoğunun keyfini kaçıran bir şey oldu ve Britanya Adaları Şeyhülislamı Abdullah Quilliam Efendi, Liverpool Piskoposu’nun oturduğu yerden birkaç metre ötede ve ön sırada bulunan koltuğundan ayağa kalktı.

Şeyhülislam ayağa kalkarak şunları söyledi: - Sayın Belediye Başkanım, bir vergi mükellefi ve Liverpool vatandaşı olarak bu kararda bir değişiklik önermek üzere ayağa kalktım. (“Oh!” çığlıkları, yuhalamalar ve bazı bağırış ve uğultular.) Ayağa kalktığımda bu “Oh!” çığlıklarını ve bu kargaşayı duymayı bekliyordum. (Kahkahalar.) Ben daha teklifimi destekleyecek bir cümle kurmadan böyle bir tepki gösterilmesi, birçok insanın bugün buraya tartışmak ya da muhakeme etmek için değil, bağınaz zihinlerle, önyargılı fikirlerle ve bu mesele ile ilgili önyargılarla dolu olarak geldiğini gösteriyor (“Hayır!” çığlıkları). “Hayır!” diyorsunuz ama eylemlerinizle çelişiyorsunuz. Ben ayağa kalktığımda dudaklarınızdan dökülen inilti ve yuhalamanız, önyargılarınızı ve tarafgirliğinizi bana açıkça gösterdi.

Belediye Başkanı – Değişiklik teklifinizin mahiyeti nedir, Bay Quilliam?

Şeyh- Önergenizde lafzî değişiklik talep ediyoruz efendim. Hükümet kelimesinin çoğul olarak yazılmasını ve Türkiye’nin yanına Bulgaristan’ın adının eklenmesini öneriyorum. Ayrıca, Liverpool Piskoposu’nun sözleri harfi harfine alınacaksa ve gerçekten bir anlam ifade ediyorsa, o zaman, meseleyi mantıklı bir sonuca taşımak için aşağıdaki kelimelerin eklenmesiyle önerenin düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum.

“Ve Majestelerinin Hükümeti’nden, Kişinef’te Yahudilerin katledilmesi ve Yahudi inancına mensup kişilerin tüm Rus egemenliği boyunca maruz kaldığı genel kötü muamele ile ilgili olarak Rusya Çarı’na resmî bir protesto iletmesi ve yine Amerika Birleşik Devletleri Başkanı’na, Amerika’nın Güney Eyaletlerinin çeşitli yerlerinde zencilerin linç edildiği, işkence gördüğü ve öldürüldüğü acımasız yöntemlerle ilgili olarak resmî bir protesto iletmesi talep edilmektedir.” - (Binbaşı Edwardes: Hükümet tarafından yapılmadı. Bay Quilliam: Hükümet yetkilileri Güney Eyaletlerinde bu korkunç zulümlerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır ve Amerikan Hükümeti bunlardan, Balkanlardaki olaylardan Türk Hükümetini sorumlu tutmaya çalışıldığı kadar sorumludur)-. “Belçika Kralına, Belçikalı yetkililerin Kongo Özgür Eyaleti sakinlerine işkence etme ve öldürme biçimlerine karşı; ve gerekirse, Majestelerinin Hükümetinin, bu dehşetlerin tümünün veya herhangi birinin Rusya’da, Amerika Birleşik Devletleri’nde veya Kongo Özgür Eyaleti’nde tekrarlanmasını önlemek için aktif önlemler alması; bu toplantı, Servia’nın merhum Kral ve Kraliçesinin, bu Hıristiyan ülkenin ordusunun subayları tarafından gece yarısı vahşice ve korkakça öldürülmelerinden duyduğu dehşeti ve Belgrad Başpiskoposunun, bu şehrin Hıristiyan Katedralinde düzenlenen bir şükran ayini sırasında, merhum Kral ve Kraliçenin katillerini yücelterek ve ciddiyetle kutsayarak, bu olaydaki eylemlerinden dolayı onları övdüğü küfürlü ve ahlaksız tavrı şiddetle kınadığını ifade eder.”

Belediye Başkanı - Değişikliğin ikinci kısmının uygun olmadığına karar vermek zorundayım. Önergeye “Bulgaristan” kelimesinin eklenmesine bir mâni yoktur ancak diğer kısım çok ileri gitmektedir ve bu toplantının kapsamı dışındadır.

Şeyh- Kararınızı derhal sadakatle kabul ediyorum Sayın Belediye Başkanı. Önerilerimin çok ileri gittiği konusunda sizinle aynı fikirdeyim ve Liverpool Piskoposu, dünyanın her yerinde insanlığın davasını savunmanın Hıristiyan bir ulus olarak İngiltere’nin görevi olduğunu söyleyen sözleri olmasaydı önergenin bu şekilde genişletilmesini önermeyecektim. Eğer İngiltere’nin görevi böyleyse, o zaman Piskopos ve onun bu ajitasyonunu destekleyen diğer beyefendiler için tek mantıklı yol, bahsettiğim diğer ülkelerde yaşanmış ve yaşanmaya devam eden zulümlere atıfta bulunarak seslerini duyurmaktır. Mezhepsel etkiler Piskopos’un ve bu toplantıyı destekleyenlerin gözlerini perdeliyor ve kulaklarını Afrika ve Amerika’daki acınası manzaralara, işkence gören Yahudilerin ve zencilerin çığlıklarına kapatıyor olabilir mi ve bu dehşete karşı hiçbir protesto yapmıyorlar çünkü bunlar Hıristiyan uluslar tarafından uygulanıyor ve sadece zalimin bir Müslüman olduğunu düşündüklerinde protesto ediyorlar? Eğer öyleyse, bu toplantının destekçilerinin kendilerini konuşmaya çağıran şeyin insanlık davası olduğu iddiası yanlıştır, çünkü insanlık inanç, ırk ya da milliyet ayrımı yapmaz (Duyun,

duyun! Çığlıkları ve kuvvetli alkışlar) ve bu ajitasyonun destekçilerinin eylemlerinden sadece mezhep partizanı oldukları ve sadece insanlığın savunucuları olma iddialarında dürüst olmadıkları sonucuna varıldığını söylüyorum (“Hayır!” çığlıkları ve infialler). Piskopos’a katılmıyorum, çünkü Liverpool Piskoposu’ndan bile çok daha yüksek bir mevkide bulunan birinin, Piskopos’un İngiltere’nin dünyanın her uzak bölgesine müdahale etmesi gerektiği yönündeki önerisiyle garip bir şekilde çelişen sözler söylediğini hatırlıyorum. Bahsettiğim kişi, Liverpool Piskoposu’nun iyi bir Hıristiyan olarak İncil’in otoritesine dayanarak yaşamış en bilge insan olarak görmesi gereken Süleyman peygamberdir ve Piskopos’un samimi düşüncesine karşı Meseller Kitabı’nın 17. bölümünün 24. ayetinin ikinci kısmını ve aynı kitabın 20. bölümünün 3. ayetini tavsiye ediyorum.* Sayın Belediye Başkanım, bir Müslüman olarak zulme karşı duyduğum dehşet ve mazlumlara duyduğum sempati konusunda hiç kimseye boyun eğmem. Şanlı Peygamberimiz Muhammed (Salat ve selam onun üzerine olsun!) şöyle buyurmuştur: “Allah’ın tüm yarattıkları O’nun ailesidir ve Allah’ın yarattıklarına en çok iyilik yapmaya çalışan kişi Allah’ın en sevdiği kişidir.” Her Müslüman, bir inanç olarak İslam’ın acı çekenlere ve zayıflara yardım etmeyi emrettiğine inanır; bu yardım sadece Müslümanlarla sınırlı değildir; çünkü İslam, Müslüman olsun ya da olmasın her mazluma yardım etmenin Müslümanın görevi olduğunu ilan eder.” “İnsanların en hayırlısı,” der Peygamberimiz, “kendisinden insanlığa en çok hayır gelendir.” Dolayısıyla ben bir Müslüman olarak bu konuya yaklaştığımda, bunu zulme uğramış herkese karşı merhamet duygusuyla ve zulmün yol açmış olabileceği acıların hafifletilmesi için elimden gelenin en iyisini yapma arzusuyla yaptığımı göreceksiniz. Ve bugün, Sayın Belediye Başkanı ve baylar, sizden mezhepsel önyargıları bir kenara bırakmanızı ve mümkünse Balkanlar çevresindeki bölgenin durumuna ilişkin bu soruyu tarih ve mevcut gerçekler temelinde sakin ve tarafsız bir şekilde değerlendirmenizi rica ediyorum. Makedonya’dan iyi tanımlanmış bir vilayet ya da bölge olarak bahseden kişileri duyduğumda, bahsettikleri konu hakkında oldukça yüzeysel bir bilgiye sahip olduklarından hemen emin oluyorum, zira eski coğrafyada ve klasik zamanlarda Makedonya olarak adlandırılan ve Yunanistan’ın kuzeyinde yer alan bölge, yüzyıllar boyunca tanımlanmış bir bölge olarak varlığını yitirmiş ve şu anda Avrupa Türkiye’sinde Manastır, Serez, Selanik, Üsküp ve Köstendil vilayetlerini oluşturmaktadır. Makedonya Prensi Perseus, İsa’nın doğumundan 168 yıl önce Pydna’da Romalı general Paulus Æmilius tarafından yenilgiye uğratıldı ve Romalılar ülkeyi ele geçirdi. Bu zulme öfkelenen Makedon soyluları ve tüm halk,

* “Ahmağın gözü dünyanın öbür ucundadır.” Eski Ahit Özdeyişler Kitabı (Süleyman’ın Meselleri), c. 17, v. 24.
“Bir adamın çekimseyi bırakması onurdur, ama her akılsız her işe burnunu sokar.”- Eski Ahit Özdeyişler Kitabı (Süleyman’ın Meselleri), c. 20, v. 3.

Andriscus önderliğinde Latin yönetimine karşı ayaklandı ve uzun ve şiddetli bir mücadeleden sonra Quintus Cæcilius Macedonicus tarafından alt edildiler; soylular sürgüne gönderildi ve ülke bir Roma eyaleti haline geldi. Artık bir Makedon ulusu yoktur, çünkü iki bin yıl önce Makedonya olarak bilinen bölgede bugün Eflaklar, Arnavutlar, Yunanlılar, Yahudiler, Çingenerler, Bulgarlar ve Türkler yaşamaktadır. Son Makedon krallarının hükümdarlığı sırasında ülke şüphesiz çok gelişmiş ve son derece zengin bir durumda olmalı. Plutarch, Perseus'un açgözlülüğünü, Pers servetini içeren ve ordusuna yük olan araba katarlarının alevlere verilmesini emreden İskender'in pervasızlığıyla karşılaştırırken şöyle der: "Oysa Perseus, kendisi, çocukları ve krallığı servetle dolup taşıdığı halde, bunların küçük bir kısmı pahasına kendisinin korumaya alınmasını satın almak istemedi, ama zengin bir tutsak olarak Roma'ya götürüldü ve bu halka onlar için ne kadar büyük meblağlar biriktirdiğini ve sakladığını gösterdi."

Bu zenginlik muhtemelen ülkenin zengin madenlerinin yanı sıra ticaretinden ve büyük bir nüfusun sanayisinin ürünlerinden elde ediliyordu. Ancak Paulus Æmilius'un fethettiği ve tahttan indirdiği Makedon hükümdarına ait muhteşem bir kütüphanenin diğer hazineler arasında yer aldığını duyduğumuz gibi, zenginlik aynı zamanda eğitimle de birleşmişti. Kral Perseus'un düşüşüyle Makedonya ulusal karakterini kaybetti. Makedonya'yı fetheden Romalılar tarafından Makedon halkına ticaretlerini kısıtlayan ve sosyal örgütlenmelerini bozan kısıtlamalar getirildi. Ülke dört bölgeye ayrıldı ve herhangi birinin kendi bölgesinin sakini olmayan biriyle evlenmesi, ticaret yapması ya da herhangi bir toprak alıp satması yasadışı ilan edildi. Makedonyalıların tuz ithal etmeleri ya da Romalılar tarafından komşu bölge olarak adlandırılan barbarlara gemi yapımı için uygun kereste satmaları yasaklandı. Tüm soylulara ve on beş yaşından büyük çocuklarına ülkeyi derhal terk etmeleri ve İtalya'ya yerleşmeleri emredildi. Makedonya'nın ihtişamı böylece sona erdi. Sayın Belediye Başkanı ve baylar, tarih sayfalarından derlediğim ve bir klasik bilgini olarak Liverpool Piskoposu'nun mutlaka bilmesi gereken bu gerçekleri hatırlamanızı rica ediyorum, çünkü bunlar şanlı Peygamberimiz Muhammed'in doğumundan 728 yıl önce (Ebedi barış ve her türlü nimet onun üzerine olsun!) ve Türklerin Avrupa'ya girmesinden on beş asırdan fazla zaman önce Makedonya Krallığı'nın varlığının sona erdiğini ve bu nedenle, bugün Makedonya Krallığı lehine duyduğumuz "acımasız Türkler tarafından yok edildiler" tarzındaki etkileyici söylemlerin boş retorikten başka bir şey olmadığını ve bunları yapan kişilerin ya tarih bilgilerinin eksik olduğunu ya da dinleyicilerinin cehaletine kasıtlı olarak güvendiklerini kesin olarak kanıtlamaktadır. ("Oh!" çığlıkları, "Duyun, duyun! sesleri, kahkahalar ve biraz alkış.) Sizleri yormak pahasına, Sayın Belediye Başkanı ve baylar, kısa bir süre daha bu bölgenin eski tarihindeki bazı olaylara

değirmek zorundayım, çünkü ancak geçmişin tarihini iyice kavrayıp bildiğinizde, bu bölgedeki işlerin bugünkü durumunu ve buna yol açan nedenleri doğru bir şekilde anlayabilirsiniz. (“Evet, evet!”) Komşu dağlık bölgelerde bulunan bugünkü Eflaklılar, muhtemelen Roma’nın Makedonya’yı fethettiği dönemde Roman kolonistleri olarak ülkeye yerleştirilmişlerdir. Hıristiyanlık çağının gelişinden sonra, muhtemelen bugünkü konuşmacılardan birinin atıfta bulunduğu “Makedonya’dan gelen çığlığa” yanıt olarak Aziz Pavlus bir süre Selanik’te ikamet etmiştir. Selanik’teki camilerden birinde, Aziz Pavlus tarafından kullanıldığı rivayet edilen, verde antico’dan yapılmış çok güzel bir minber hala muhafaza edilmektedir. Türkler, Hıristiyanlığın bu eski anıtına gereken her türlü saygıyı göstermektedir. Ayrıca ovanın çeşitli yerlerinde, Aziz Pavlus’un vaaz vermek için durduğu noktaları işaretlediği düşünülen ağaç kümeleri vardır. Bu gerçeği size, Türklerin Hıristiyanlıkla ilgili olarak kökleşmiş vandalist fikirlere sahip olmadığını anlamanız için anlatıyorum. Türk, bazı konuşmacıların onu temsil ettiği gibi bir vandal olsaydı, o zaman büyük elçinin Yahudi olmayanlara verdiği vaazından yadigâr kalan bu hatıraları tüm bu yüzyıllar boyunca korumazdı. (Alkışlar.) Selanik, (tarihçi Knolles’in “o çağın en büyük hükümdarlarından aşağı kalmayan büyük Amurath” dediği) Sultan İkinci Murad tarafından ele geçirildi ve Hıristiyan takvimine göre 1430 yılında Türklere tabi oldu. O zamandan bu yana yaklaşık beş yüz yıl geçti ve sadece nispeten son yıllarda bölgede karışıklıklar ve siyasi sorunlar yaşandı ve bu sorunların tereddütsüz bir şekilde dışarıdan desteklendiğini iddia ediyorum. Kuşkusuz 1876’da durum böyleydi ve o zamandan beri de böyledir. Avusturya, Prusya ve Rusya’dan oluşan üç güç ister tek başlarına ister birlikte hareket etsinler, nesiller boyunca Avrupa’nın baş belası ve tehdidi olmuşlardır. Organize kaba kuvvet ve askeri diktatörlüğün ötesinde çok az şey temsil ettikleri için, özgürlüğün daha doğal olduğu toprakların her özlemini, her ilerleme girişimini, halk aklının her mücadelesini, halkın kalbinde doğan her umudu bastırdılar ya da zorlaştırdılar. İngiltere’nin ölümsüz tiyatro yazarı William Shakespeare’in Acheron mağarasında cehennemî büyülerini yaparken tasvir ettiği üç cadıyı, başkentleri Neva, Spree ve Tuna nehirleri üzerinde bulunan üç imparatorluğa benzetmek çok uygun düşecek bir analogidir. On sekizinci yüzyıl onların postallı yumruklarının ağırlığını hissetti, on dokuzuncu yüzyıl onların baskıları altında inledi ve bu yirminci yüzyıla onların yağmaları karşısında güvensizlik içinde giriliyor. Ezilmiş ve öldürülmüş Polonya onları suçluyor; kendi büyük devriminin meyvelerinden mahrum bırakılmış Fransa, onlara karşı ağır bir suçlama ile geliyor; uzun süredir bölünmüş ve köleleştirilmiş İtalya, ölümcül birliğe şahitlik ediyor; Macaristan, yenilmiş haklarının, öldürülen vatansızlarının, ıstırap ve inkâr yıllarının üzücü anısını yaşıyor. Büyükbabalarımızın zamanında İngiltere’nin kamusal yaşamı, kutsal ittifak ilkeleri tarafından ahlaksızlaştırıldı ve onların politikalarıyla Ulusal Borcumuza

milyonlar eklendi. Bugün Balkanlar'da var olabilecek herhangi bir hoşnutsuzluğun ve sorunun nedenlerini Rusya'da, Avusturya'da ve bir dereceye kadar Almanya'da aramak zorundasınız. (Şiddetli alkış ile beraber bazı itiraz sesleri.)

Dini meseleyle ilgili olarak, ilham kaynağı olan Peygamberimiz Muhammed'in öğretisinde, İslam'ın takipçileri tarafından Hıristiyanların istismarı ve kötü muameleye maruz bırakılması yapılmasını onaylayacak hiçbir şey olmadığı her zaman akılda tutulmalıdır. Aksine, Müslümanlara, İsa Mesih olarak adlandırdığınız kişiye, Adem'le başlayıp Muhammed'le sona eren ve insanlığa rehberlik etmesi için Allah tarafından gönderilen büyük peygamberler ve ilham sahibi elçiler silsilesinden biri olarak saygı duymaları emredilmiştir ve Müslümanlar olarak bu emre o kadar sadakatle itaat ederiz ki, gerçek bir inananın Mesih'in adını alaycı bir şekilde kullandığını ya da onu kötü söz veya küfürle ilişkilendirdiğini asla duyamazsınız. Bu kötü alışkanlığın tatbikini Hıristiyanlara bırakıyoruz. (Gülüşmeler ve hafif alkışlar.) Hicretin dördüncü yılında, Hıristiyanlık takvimine göre 626 yılında, Peygamber Muhammed, Sina Dağı yakınlarındaki Aziz Katerina Manastırı'nın keşişlerine ve tüm Hıristiyanlara geniş ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar tanımış, aynı zamanda burada emredilenleri kötüye kullanan ya da ihlal eden herhangi bir Müslümanın "Tanrı'nın vasiyetini ihlal eden, emirlerini çiğneyen ve O'na imanı küçümseyen" biri olarak sayılması gerektiğini ilan etmiştir. Bu fermanla Peygamberimiz, Hıristiyanları her türlü düşmandan korumayı, kiliselerini, keşişlerinin konutlarını ve hac yerlerini savunmayı ve onları her türlü zarar verici eylemden korumayı ve barındırmayı kendisi üstlendi ve takipçilerine emretti. Haksız yere vergilendirilmeyeceklerdi. Hiçbir piskopos piskoposluğundan kovulmayacaktı; hiçbir Hıristiyan dinini reddetmeye zorlanmayacaktı; hiçbir keşiş manastırından kovulmayacaktı; hiçbir hacı hac ziyaretinden alıkonulmayacaktı; Müslümanlar için cami ya da ev inşa etmek uğruna Hıristiyan Kiliseleri yıkılmayacaktı. Hıristiyanların Müslümanlarla birlikte Müslümanların düşmanlarına karşı koymaları beklenmiyordu, çünkü "haraçların" savaşla bir ilgisi yoktu. Müslümanlarla evli Hıristiyan kadınlar kendi dinlerini yaşayacaklar ve bu konuda herhangi bir zorlama ya da sıkıntıya maruz kalmayacaklardı. Muhammed bu dikkat çekici belgede şöyle devam eder: "Eğer Hıristiyanlar kiliselerinin ya da inziva yerlerinin onarımı için ya da dinleriyle ilgili herhangi bir konuda yardıma muhtaç hale gelirlerse, Müslümanlar onları destekleyecek ve kayıracaklardır. Bunu onların dinine bir katılım olarak değil, sadece çaresizliklerine bir yardım ve Tanrı'nın ve Elçisi'nin yetkisiyle onların lehine yapılan Tanrı'nın Elçisi'nin emirlerine uygunluk olarak düşünmelisiniz. Savaş zamanında ya da Müslümanlar düşmanlarıyla düşmanlık halindeyken, onların (Müslümanların) arasında ikamet ettiği için hiçbir Hıristiyan'dan nefret edilmeyecek ya da küçümsenmeyecektir; ve kim bir Hıristiyan'a böyle davranırsa, haksız, Tanrı'nın Elçisi'ne

karşı inatçı ve O'nun emirlerine âsi sayılacaktır.” Bu ayrıcalıklar, Hıristiyanların Müslümanlara karşı düzgün davranmaları şartına bağlıydı. Peygamber Efendimiz Muhammed'in Hıristiyanlara tanıdığı şartlar böyleydi. Sayın Belediye Başkanı ve sayın baylar, bunların muhteşem bir özgürlükler sözleşmesi ve dünya tarihinin üretebileceği aydınlanmış hoşgörünün en asil anıtlarından biri olmadığını söyleyebilecek kimse var mı?

İslam tarihini takip edersek, Peygamber'in ölümünden sonra ilk Halife Ebu Bekir'in, Müslüman ordusunun komutanı Yezid'e veda ederken şöyle dediğini görürüz: -“Askerlerinize nezaket ve saygıyla davranın; onlarla olan tüm ilişkilerinizde adil olun ve onların duygu ve düşüncelerine başvurun. Yiğitçe savaşın ve asla düşmana sırtınızı dönmeyin. Zafer kazandığımızda yaşlılara zarar vermeyin, kadınları ve çocukları koruyun. Hurma ağaçlarını ya da herhangi bir meyve ağacını yok etmeyin; mısır tarlalarını ateşle yakmayın; yiyecek dışında hiçbir hayvanı öldürmeyin. Her antlaşmaya ve söze sadık kalın; inziva yerlerinde ya da manastırlarda yaşayan tüm dindarlara saygı gösterin ve yapılarını koruyun.”

Halifelığın bir sonraki varisi Hazreti Ömer, Müslümanlar tarafından Hıristiyanlara verilen ahit ve sözlerin yerine getirilmesi konusunda aynı derecede titiz davrandı. Kudüs'ün tesliminde, Hıristiyanların tüm ibadet yerlerine sahip olmaya devam edip Müslümanların müdahale etmeyecekleri konusunda anlaştı ve bu anlaşmaya o kadar titiz biçimde sadık kaldı ki, Hıristiyan Patriği saygıdeğer Sophronious'un eşliğinde şehirde gezdirilirken, Müslümanlar için ibadet saati geldiğinde Diriliş Kilisesi'nde bulunuyordu ve Ömer Patriğe ibadetini yapabileceği uygun bir yerin neresi olduğunu sordu. Patrik, “Hemen burası” diye cevap verdi. “Öyle olmaz,” dedi Ömer; “Burada ibadet etmemeliyim; dışarı çıkacağım.” Bunun üzerine Ömer kiliseden çıktı ve sundurmaya vardığında Patrik, “Peki, ibadetini burada yap,” dedi. Halife yine “Öyle olmaz” diye cevap verdi. Bunun üzerine Patrik Ömer'i Konstantin Kilisesi'ne götürdü ve ibadetini orada yapabilmesi için ona bir hasır getirdi, ancak Halife yine bunu reddetti ve kiliseden çıkarak kilisenin doğu kapısına inen merdivenlerin en alt basamağında namazını kıldı. Namazını kıldıktan sonra Patrik'e döndü ve şöyle dedi: “Belki de neden kilisenin içinde, benim için ayarladığımız ibadetimi yapmadığımı merak ediyorsunuzdur. Bunun nedeni, Hıristiyanların şu anda sahip oldukları tüm ibadet yerlerine sahip olmaya devam edeceği konusunda sizinle bir anlaşma yapmış olmamdır. Eğer bu yerlerden herhangi birinde ibadetimi yapsaydım Müslümanlar daha sonra Halifelerinin yaptığı gibi aynı yerde dua etme hakkına sahip olduklarını düşüneceklerdi ve sonuç olarak anlaşmaya bağlılık konusunda zafiyet olabilirdi.” Ömer bundan daha da ileri gitti. Kiliselerle ilgili düzenlemesine uyma konusunda o kadar titizdi ki, Patriğe, Müslümanların, bir seferde bir kişi hariç, onun yaptığı basamaklarda dua etmelerini yasaklayan yazılı bir belge verdi. Bununla birlikte, inananların gayreti ve

Hıristiyanların tamahkârlığı sebebiyle, daha sonra Müslümanların, Konstantin kilisesinin basamaklarının ve sundurmasının yarısının üzerine inşa edildiği zemini Hıristiyanlardan satın almalarını sağladı ve bu zemin üzerine daha sonra bir Cami inşa edildi.

Sayın Belediye Başkanı ve değerli katılımcılar, her ne kadar eski tarihî vakalar olsa da İslam'ın ve liderlerinin Hıristiyanlara düzgün muameleyle ilgili öğretilerinin ne kadar titiz olduğunu size göstermek ve Müslümanlara dinleri tarafından Hıristiyanlara sert davranmalarının öğretildiği şeklinde Hıristiyanlar arasında yaygın olan yanlış fikirlerin bazı liderler tarafından yayılmasına gayret edilse de bu ajitasyonuna rağmen durumun aslında tam aksi şekilde olduğunu göstermek için bu çeşitli konulardan bahsediyorum. (Hafif alkışlar, “Zaman” sesi ve bazı tıslamalar)

Belediye Başkanı Bay Quilliam konuya sıkı sıkıya bağlıdır ve böyle yaptığı sürece, davasını bu Belediye toplantısına sunmak için gerekli olduğunu düşündüğü kadar zaman işgal etme hakkına sahiptir. Bu müdahale ve sataşmalar yakışıksız ve yersizdir. (Alkışlar.)

İslam dininin her türlü zulme karşı olduğunu, Kur'an-ı Kerim'in kutsal sözlerinde “Dinde zorlama yoktur!” emrinin yer aldığını düşünürsek, nasıl oluyor da Balkanlar'da bu karışıklıklar yaşanıyor ve korkunç sahneler yaşanabiliyor diye sorulabilir. (“Duyun, duyun!” ve bir ses, “Evet, yapabilirsen bunu açıkla!”) Açıklama zor değildir. Kargaşa olduğu çok doğrudur, ancak bunun nedeni Türkler değildir ve bölgedeki durum basında fena halde yanlış ve abartılı bir şekilde yansıtılmıştır. Sofya'dan İngiliz gazetelerine telgrafla gönderilen ifadeler neredeyse her zaman tamamen uydurma yalanlardan oluşmuştur ve yüzlerinde yalancılığın izlerini taşımalarına rağmen, İngiliz ve Amerikan gazetelerinde Makedonya'da neler olup bittiğinin gerçek bir temsili imiş gibi hararetle yayımlanmıştır.

Sayın Belediye Başkanı ve baylar, Sofya'dan gelen her telgrafın tarafsız bir kişiden değil, Makedonya olarak adlandırdığımız bölgede sorunlara neden olan ajitasyonun yatağından geldiğini ve bu telgrafların Balkanlar'da bu zararlı ajitasyonu yürütenler tarafından uydurulduğunu veya ilham edildiğini ve sonuç olarak bu tür ifadelerin yalnızca tek taraflı olarak kabul edilebileceğini ve bu nedenle, başka hiçbir şey olmasa bile, yalnızca bu nedenle bu telgraflara en ciddi şüpheyle bakılması gerektiğini unutmamalısınız; Sayın Belediye Başkanı, yine de sizden bugün bu toplantıyı yapmanızı isteyen komite, kararlarını bu yanlış ya da en azından abartılı raporlara dayandırmaktadır. Hatırlayalım değerli katılımcılar, Transvaal'deki savaş sırasında Avrupa Kıtası'nda neredeyse tüm kıta gazeteleri, özellikle de Fransız ve Alman gazeteleri tarafından yapılan ajitasyonda İngiliz askerlerinin Boerlere*, kadınlarına ve

* Hollanda asıllı Güney Afrikalı (Çeviren notu)

çocuklarına uyguladığı iddia edilen vahşet haberleriyle dolup taşıyordu. Bu haberler doğru muydu, yoksa yanlış mıydı? (“Evet” ve “Hayır!” sesleri) Tıpkı Güney Afrika’daki İngiliz birliklerinin zulmüne dair abartılı hikayelerin, kıta kamuoyunu Boerlerin lehine çevirmek için Avrupa kıtasında gayretle yayılması ve hatta İngiltere’deki “Boer yanlısı” parti üzerinde bir etki yaratacak kadar başarılı olması gibi, Sofya’dan İngiltere’ye gelen ve hâlâ gelmekte olan hikayeler ve telgraflar da İngiliz halkını Türklere karşı kışkırtmak için dolaşıma sokulmuştur. (Alkışlar.)

Bu hikayeleri uyduranlar, daha önce de pek çok kez işlerine yaramış olan eski masalları uyduruyorlar. İsimleri ve yerleri biraz değiştirerek, 80 ya da 100 yıl önce meydana geldiği söylenen ve bazılarını 70 yıl önce yayınlanan “Yanya’lı Ali Paşa’nın Hayatı” adlı bir kitaptan ödünç aldıkları olayları gerçek olarak veriyorlar. Hatta İrlanda tarihine girerek, Lynch adında bir adam ve on üç kişilik ailesinin 1816 yılında, Louth eyaletinde Dundalk’a yaklaşık dokuz mil uzaklıkta bulunan Wild Goose Lodge adlı çiftliklerinde, 19 Temmuz 1817’de bu suçtan dolayı mahkûm edilip asılan Patrick Devann liderliğindeki bir grup cani zorbanın ellerinde yakılarak öldürüldüğünü anlatmışlardır. Tabii ki olayın geçtiği yeri değiştirdiler. Olayı Dundalk’tan Balkanlar’a taşıdılar ve Patrick Devann ve serserileri yerine, zavallı bir Hıristiyan çiftçiye karşı bu saldırıyı bir grup Türk’ün gerçekleştirdiğini iddia ettiler. Bunlarla, İngiliz halkı eğlendirildi ve ne yazık ki pek çoğu gazetelerde yer alan bu saçma hikayeleri doğru kabul etti.

Sizlere soruyorum, beyler, mantıklı insanlar olarak, hayatın olağan akışında, ilgili bir kişinin tek taraflı ifadesini kabul eder ve buna dayanarak herhangi bir kişiyi mahkûm eder misiniz? Eğer bunu yaparsanız, o zaman İngiliz adını hak etmiyorsunuz demektir, çünkü adalet ve adil olma anlayışı bir İngiliz’in doğal özellikleridir. (Alkışlar.) Bir bireye karşı, suçlamalara cevap verme fırsatı vermeden, tarafsız ve kanıtlanmamış ifadeleri kabul etmiyorsanız, bir ulusa karşı neden kabul edesiniz? (“Duyun, duyun!” ve alkışlar.) Ancak bugün Piskopos tarafından önerilen kararı kabul ederek sizden bunu yapmanız isteniyor. (“Hayır!” çığlıkları ve muhalefet sesleri.) Bazıları hayır diyor ama ben evet diyorum. Sofya’dan gelen bu gazete telgraflarının tamamen yalan olduğu ya da tamamen yalan değilse bile büyük ölçüde abartılı olduğu defalarca kanıtlanmıştır. (“Hayır!” çığlıkları ve “Kim tarafından?” sesleri) Londra’daki Türk Büyükelçisi tarafından resmi olarak yalanlandılar ve bu yalanlamanın aksi şimdiye kadar hiçbir sorumlu kişi tarafından iddia edilmedi. Önergeyi veren, destekleyen ya da desteklemeyenlerden, Sofya’dan gelen bu yalan telgraflarda yer alan haberleri doğrulayan tek bir konsolosluk raporu sunmalarını talep ediyorum ve bu tür konsolosluk raporları alınıncaya ve bu yalan hikayeler Osmanlı ya da İngiliz Hükümeti’nde çalışan sorumlu bir yetkili tarafından doğrulanıncaya kadar, bu ülkedeki insanlar gazetelerde yer alan abartılı ifadelerden etkilenmemelidir. Majestelerinin Britanya

Hükümeti'nin İstanbul'da temsilcileri ve Osmanlı Devleti'nin her yerinde görev yapan konsolosları vardır ve İngiliz Dışişleri Bakanı, İstanbul'daki İngiliz Bakan ile düzenli olarak iletişim halindedir. Eğer Sofya telgraflarında iddia edildiği gibi böyle şeyler olsaydı, bunlar uygun bir şekilde rapor edilirdi. Balkanlar'da meydana gelen bazı olaylarla ilgili olarak raporlar hazırlandı ve bu raporlar doğru bir şekilde hazırlandı ve ben kendi adıma, bazı münferit olaylarda şiddet yaşanmış olabileceğini bir an bile inkâr etmeyeceğim, ancak bu şiddetin bir nedeni yok mudur? İsyancılar, kendi iğrenç ve gaddar eylemleriyle Türkleri çılgınlığa ve öfkeye sürüklemek için ellerinden geleni yapmadılar mı?

Bu kasabadaki toplantıyı destekleyenlerden hiçbiri, bu talihsiz olayların ilk adımının, Hıristiyan isyancılarından oluşan ezici bir güce teslim olan ve teslim olmaları halinde canlarının bağışlanacağı sözünü veren otuz Türk askerinin, verdikleri sözün tam tersine, bu Hıristiyanlar tarafından soğukkanlılıkla vahşice öldürülmeleri olduğunu size söylemedi. Bu gerçek, bugün bu önergeyi veren ve destekleyen Liverpool Piskoposu ve Özgür Kilise Konseyi Başkanı tarafından ya işlerine geldiği şekilde unutulmuş ya da dikkatinize sunulması sakıncalı görülmüştür. (Sansasyon ve bazı müdahaleler.)

Bu gece evinize bir hırsız girse, karınızı öldürse, kızınıza hakaret etse ve hizmetçilerinize size karşı isyan etmelerini söylese, aranızdan herhangi biri bu alçağı dışarı çıkarmak ve yaptığı kötülüklerden dolayı cezalandırmak için çaba sarf etmeden sakın bir şekilde oturur muydu? Polisin gelmesini beklemeyeceğinizden, doğal ve haklı öfkenizle, eğer gücünüz yetiyorsa, kabadayının işini kısa sürede bitireceğinizden eminim. Ya onun hayatı ya da sizin hayatınız. ("Duyun, duyun!" ve alkışlar.) Peki, böyle bir durumda yapacağınız şey buyusa, neden Türkleri neredeyse tamamen benzer koşullar altında yaptıkları için suçluyorsunuz?

Türklerin sessizce oturup evlerinin Bulgar haydutlar tarafından işgal edilmesine, karılarının ve kızlarının hakarete uğramasına, çocuklarının katledilmesine ve camilerinin Bulgaristan'dan sürekli olarak Türk vilayetlerine akan bu rezil alçaklar tarafından kirletilmesine izin vermelerini mi bekliyorsunuz? Onların karıları ve çocukları Hıristiyanlar için olduğu kadar Türkler için de değerli değil mi? Camiler, Müslümanlar tarafından, Hıristiyanların kiliseleri ya da Yahudilerin havraları kadar kutsal yerler olarak görülüyor mu? Sizi temin ederim ki, Sayın Belediye Başkanı ve baylar, bir Müslüman için cami kutsal bir yerdir ve kendisinin ve kendisinden önceki atalarının her hafta orada Yüce Tanrı'ya dualar ettiği gerçeğiyle hafızasında kutsallaşan bu yerin, Hıristiyanlık mesleği sadece alçakça emellerini gizlemek için bir maske olan bir haydutun ve bir katilin utanmaz ayakları tarafından iğrenç bir şekilde kirletildiğini gördüğünde sakın bir şekilde oturmasını bekleyebilir misiniz? (Yüksek sesle ve sürekli alkışlar.)

İngiltere Başbakanı Bay Balfour, hiç kuşkusuz, bu konudaki tüm konsolosluk raporlarını ve bakanlıkların mavi kitaplarını (blue books)* inceledikten sonra, son birkaç gün içinde basında yayınlanan bir mektup yazdı ve bu mektupta Bulgar kışkırtıcılardan söz ederek şunları söyledi “Onlar, karşıtlarının şiddetini püskürtmek için değil, kışkırtmak için kasıtlı olarak şiddet uygulamaya başladılar. Türkiye kendini savunmak için büyük birlikler göndermek zorunda kalırsa, genel bir korku iklimini haklı olarak harekete geçirecek bazı aşırılıkların kesinlikle işleneceğini düşündüler ve çok da haklılardı. Dünyanın sempatisini kazanmak için masumlara karşı suç işlemekten çekinmediler.” (Bunlar İngiltere Başbakanının sözleri. (“Utan!”) “Utan!” diye bağıyorsunuz. Bulgarlar için “utan!” diyor musunuz? (“Hayır mı?”) Hayır, o zaman ulus olarak bu ülkenin başbakanlık makamına getirdiğiniz Bay Balfour’a utanç duyuyor olmalısınız. Eğer bu “utan!” çığlıkları için bir neden varsa, o zaman bu beyefendiyi böyle bir pozisyona yerleştirdiğiniz için utanç kendi başınıza döner. Gerçek şu ki, Bay Balfour bu meseleleri yargısal bir ruhla incelemiş ve gerçeklerin, duygularının yargılarının önüne geçmesine izin verenlerin görüşlerini onaylamasına imkân vermediğini görmüştür. İşte onların bazıları bugün onun ismi anılınca “utan!” naraları atmaktadır. (Alkışlar ve bazı müdahaleler.)

Sayın Belediye Başkanı ve katılımcılar, bu toplantıda daha önce konuşmuş olan tüm konuşmacılara göre şöyle bir avantajım var: Makedonya olarak adlandırdığımız bölgeyi şahsen tanıyorum. İki yıl kadar önce oradaydım ve oradayken bölgede ikamet eden Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlarla konuşma fırsatı buldum ve hepsini o zamanki durumlarından memnun ve Majesteleri Sultan’a sadık buldum. Makedonya’daki asıl sorun, önergeyi destekleyen kişinin konuşmasında bahsettiği gibi Türklerin baskısından değil, dışarıdan gelen ve eşkıyaların, katillerin neden olduğu sürekli bir kışkırtmadan kaynaklanmaktadır, Bulgaristan’dan gelen alçaklar ve kışkırtıcılar sürekli olarak sınırı geçmekte ve Müslüman, Hıristiyan ya da Yahudi ayrımı yapmaksızın çalışkan köylüleri soymaktadır. Bu mağdur insanlara karşı, bir insan ve Müslüman olarak tamamen üzüntü duyuyorum ve bu dehşet verici zulme son vermek için elimden geleni yaparım.

Makedonya’daki hükümet sorunu karmaşık bir sorundur. Hıristiyan nüfus, kendi içindeki ırk farklılıkları nedeniyle parçalara ayrılmış ve din farklılıkları nedeniyle daha da kötüleşmiştir. Bölgenin sakinleri, soylu eski Yunanlıların ya da yüzyıllar öncesinin Makedonlarının torunları değildir. Antik Yunan’ın klasik yazarlarının eserlerinde okuduğunuz gibi savaşçılar, heykeltıraşlar, bilim adamları ya da filozoflar değildirler. Bunlar Arnavutlar, Türkler, Sırplar, modern Yunanlılar, Eflaklar, Bulgarlar, Yahudiler, Levanten olmayanlar,

* İngiliz hükümetine ait resmî belge veya raporlar için kullanılan özel bir terim. (Çevirenin notu)

Çingeneler ve diğerleridir. Bu Çingenelerin bir kısmı İslam'a, bir kısmı da Hıristiyanlığa geçmiştir, ancak çok önemli bir kısmı hala kendi tuhaf inanç biçimlerini korumaktadır ve Yarbay Baker bu Çingeneler hakkında şunları söylemektedir:

“Büyük çoğunluğu Muhammed'in takipçileri arasında bulunuyor, ancak burada ve orada birkaçı Yunan Kilisesi'nin ilkelerini takip ediyor ve üzülerek söylüyorum ki Hıristiyanların ahlakı rakip inancınkinden daha düşük bir düzendedir.*

Bu Balkan vilayetleri, sözde Hıristiyan olan, ancak gerçekte batıl inançlara öylesine batmış olan halkları barındırmaktadır ki, inançları ve alışkanlıkları bu salondaki her saygın Hıristiyan din adamı tarafından kınanacaktır; ve yine de, eylemleri Avrupa uygarlığının temel ilkelerini yalanlayan ve Hıristiyan adının yüz karası olan bu halklar, sırf kendilerini Hıristiyan olarak adlandırdıkları, rakipleri ise İslam inancını savundukları için, iyi ve kötü haberlerle desteklenmelidir. Partizanlığın gücü bundan daha öteye gidebilir mi? (Bazı alkışlar ve önemli bir kesinti.)

Bu farklı ırklar öylesine birbirine karışmıştır ki, bazıları kendi ırklarının dilini bile konuşmamaktadır. Bulgarca konuşan Sırpalar, Slavca konuşan Bulgarlar ve Türkçe konuşan Yunanlar var. Onları birleştiren ortak bir dinleri yoktur ve birçoğu kendilerini Hıristiyan olarak tanımlasa da çok sayıda mezhebe ayrılmışlardır. Azınlıkta olan Latin Hıristiyanlar ya da Katolikler vardır; Yunan Kilisesi'nin yalnızca Bulgaristan'da bulunan bir kolu olan Eksarhistler vardır; ve daha ortodoks Rumlar olan ve Konstantinopolis'teki Rum Patriği'nin yönetimini kabul eden Patrikçiler vardır; çeşitli küçük mezheplerden bahsetmeye gerek yok. Bütün bu farklı mezhepler, sadece Hıristiyanların nefret edebileceği şekilde birbirlerinden nefret ederler. Burada Liverpool'da Kuzey İrlanda'daki Protestan toplulukların (the Orangeman) Katoliklere, Katoliklerin Protestanlara nasıl baktığını bilirsiniz, ama Balkanlar'daki bu Doğu Hıristiyanlarının birbirlerinden nefret etme biçimleriyle karşılaştırıldığında, birbirlerine karşı duydukları acımasızlık kesinlikle kuzu gibi kalır. Eğer Türklerin dizginleyici etkisi olmadan kendi hallerine bırakılsalardı, hemen birbirlerinin boğazına sarılırlar ve aralarında bir imha savaşı çıkardı; kısacası, Kilkenny kedilerinin Hibernian hikayesi Balkan Hıristiyanları arasında karşılığını bulurdu. (Gülüşmeler ve bazı alkışlar.) Bu halklardan bahsederken, şu anda Bulgaristan'da bulunan London Daily Express'in özel muhabiri, bu nüfuzlu gazetede 18'inde yayınlanan mektubunda şöyle diyor:-

“Balkan Yarımadası'nı tanıyan her İngiliz, Alman ya da Avusturyalının savunduğu hükmü onaylamaya geldim: Dünyanın bu bölgesindeki tek düzgün insan Türk'tür.”

* “Türkiye Avrupa'da” adlı eser, Yarbay Baker, M.A. (daha önce 8. Hafif Süvari Birliğindeydi) tarafından yazılmıştır.

(Kahkahalar, hafif alkışlar ve hatırı sayılır müdahaleler.)

Tüm bu karışıklıkların gerçek sırrı, Bulgaristan'ın bu ülkede bazı kişilerin üstünlük sağlamasına izin vermesi ve Bulgaristan halkının Rusya'dan maaş alan kişiler tarafından kışkırtılmasına izin vermesidir ve bu karışıklıklar, Avrupalı güçlerin dikkatini çekmek için Balkan sınırı boyunca yapılmaktadır ve böylece dikkatleri buraya çekerek Uzak Doğu'daki Moskovalıların daha ciddi ve daha sinsi planlarına gereken dikkatin verilmesini engellemektedir. (Bir ses, "İtiraz ediyorum!") Birisi "İtiraz ediyorum!" dedi ama bu her halükârda benim görüşüm. Bunu aceleyle oluşturmadım; geçmişin tarihini dikkatli bir şekilde inceleyerek, söz konusu bölgeyle ilgili kişisel gözlem ve bilgilerle ve Rusya'nın ustaca hazırlanmış planlarının aşamalı gelişimini izlediğimde zihnim kabul etmek zorunda kaldı. (Alkışlar.)

Bir İngiliz gazetesi olan Yorkshire Post'un özel muhabiri Bay J. H. Whigman şu anda Makedonya'da bulunmaktadır. Bu beyefendinin, karışıklık yaşanan bölgeye giden ve bölgenin pek çok bölümünü bizzat ziyaret eden tek gazete muhabiri olduğuna inanıyorum. Diğer muhabirler büyük şehirlerde kalmış ve ikinci elden bilgi edinmişlerdir, ancak Bay Whigman tüm ifadeleri için ayrıntılı bilgiler vermektedir. Türkler tarafından yıkıldığı iddia edilen köylere gitmiş ve köylerin hala ayakta olduğunu görmüş, Sultan'ın birliklere gönderdiği ve isyancılara mümkün olan en büyük hoşgörünün gösterilmesini emreden mektuplarını bizzat görmüş ve tüm bunları kendi gözleriyle gördükten sonra Yorkshire Post'a şu satırları yazmıştır:-

"Geçen hafta başına kadar Doğu Makedonya'daki devrimin net sonucu, sadece on köyün ve birkaç çiftliğin kısmen yakılmasıdır. Muhtemelen bin kişiden fazla insan öldürülmemiştir. Sofya'dan vilayetteki sözde katliamlarla ilgili olarak gelen hikayelerin, sıradan insanların yalan söyleme kapasitesinin ötesinde yanlış olduğu defalarca kanıtlanmıştır."

Ah! Sanırım birilerinin şöyle dediğini duyuyorum, o zaman Türklerin Hıristiyan köylerini ve çiftliklerini yaktığını kabul ediyorsunuz. Bir isyanı bastırmak için bazı sert önlemlerin kullanıldığını -ve bence mutlaka kullanıldığını- hiçbir zaman inkâr etmedim. Ama bu önlemleri sorgulayan siz kimsiniz? İngiliz askerleriniz Transvaal'da hiç Boer çiftliği yakmadı mı? İngiliz birlikleri yakın zamanda Somali'de Müslüman köylerini yakmadı mı? İngiliz kışkırtıcılığı için adil olan bu davranış, Osmanlı Türkleri için de aynı derecede adildir! (Çoğunlukla iyi niyetli kahkahalar ve biraz alkış.)

Makedonya'da iki milyonun biraz üzerinde bir nüfus yaşamaktadır; kabaca ifade etmek gerekirse, bu nüfusun yaklaşık 800.000'i Müslüman, muhtemelen 200.000'i Yahudi ve geri kalanı da bu dinin sayısız mezheplerinden birine ya da diğerine mensup Hıristiyanlardır. Bu bölgeyi Türk yönetiminden kurtarmaktan bahsedenler, böyle bir felaketin bu vilayetlerde

yaşayan büyük Yahudi toplulukları için ne anlama geleceğini kesinlikle hiç düşünmemiş olamazlar. Bölgenin tamamında, Balkanlar'daki Hıristiyan ırklardan herhangi birinin yönetimi altına gireceği düşüncesiyle kanı donmayacak tek bir Yahudi yoktur. Dindaşlarına Romanya ve Rusya'da nasıl davranıldığını çok acı bir deneyimle biliyor ki, bu Doğu Hıristiyanlarının ince merhameti, Yahudiler söz konusu olduğunda, son derece acımasızdır. (Büyük gürültü ve müdahaleler.)

Belediye Başkanı - daha iyi bir düzen sağlanması konusunda gerçekten ısrar etmek zorundayım. Konuşmacının sözünü bu şekilde sürekli kesmeye hakkınız yok. Bay Quilliam toplumun önemli bir kesimini temsil etmektedir ve adil bir şekilde dinlenmelidir.

Düzen sağlandıktan sonra Şeyh konuşmasına devam ederek şunları söyledi: Balkanların yönetimiyle ilgili herhangi bir planda, bu bölgedeki Yahudilerin konumu ve korunması sorunu göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye nüfusundaki Yahudi unsuru, muhtemelen imparatorluğun en zengin bölgesi olduğu için Makedonya'da güçlü bir şekilde temsil edilmektedir; ve İsrailoğulları Türk tebaası arasında çok önemli bir unsur oluşturduğu için, bu ilginç halkın kısa bir tanıtımını yaparken hoşgörünüzü rica ediyorum. Her şehirde, her çarşıda, her pazarda rastlanırlar ama Türk tebaası olan Hıristiyanlardan daha sıkı pazarlık yaptıklarını görmedim. Yahudilerin Avrupa'da ilk kez hangi koşullar altında ortaya çıktıkları bilinmemektedir. Büyük İskender'in fetihleriyle bağlantılı olabilir. Yahudiler onun generallerinin kabileleriyle Makedonya'ya geçip oraya yerleşmiş olabilirler. İmparatorluğunun etrafına yerleştirdiği çok sayıda Yahudi kolonisi, Makedonya ile bir bağlantının mümkün olabileceğine işaret etmektedir. O ilk günlerde ticarî gayelerle yabancı topraklara gitmek meylinde olmadıkları, daha sonra ticari meşguliyetlerinde dikkat çekici hale geldikleri, daha sonraki bir dönemden bahseden tarihçi Milman'ın sözlerinden çıkarılabilir: "Hem sayı hem de zenginlik açısından şu anda en düşük durumda olan Filistin Yahudilerinin ticari kariyerlerine başladıklarını düşünmek için de herhangi bir neden yoktur." Conybeare ve Howson, Yahudilerin dağılışı hakkında yazarken şöyle der: "Humboldt'un söylediği gibi, uygarlığın geçişi için bir köprü gibi olan Archipelago adalarının Yahudiliğin ilerlemesi için bir araç haline geldiğini varsaymak doğaldır. Yeni Ahit'in Elçilerin İşleri adlı kitabında, bölüm 16 ayet 14'te bahsedilen din değiştiren Lidya'nın Tiyatira'dan Filipi'ye yaptığı yolculuk ve aynı eserin, bölüm 18 ayet 18'de anlatılan Aquila ve Priskilla'nın Korint'ten Efes'e yaptıkları yolculuk, çok daha erken bir dönemde başlamış olması gereken ticari gezilerden birkaç örnektir. Philo, Tesalya, Boeotia, Makedonya ve diğer yerlerdeki Yahudilerden bahseder ve Aziz Luka da onlardan Selanik ve Berea'da bahseder." Bu büyük otoritelerden ilki, bu milletin ticarete heveslenme sürecinin İsa'dan yaklaşık 250 yıl öncesine kadar başlamadığı görüşündedir. Diğer

otoriteler, İsa'nın doğumundan bir süre önce dış ticaretle uğraşmış olmaları gerektiğini belirtir. Bu nedenle bunların ortalarını veya M.Ö. 150 yılını Yahudi ticaret dalgasının başlangıcı olarak kabul edebiliriz.

Yahudiler muhtemelen ilk göçlerinden günümüze kadar Makedonya'ya yerleşmişlerdir. Yedinci yüzyılda, Slav savaşları sırasında ve yine on ikinci yüzyılda, M.S. 1185 yılında Selanik Latin Başpiskoposu olan Eustathius ve Benjamin Tudela onlardan bahseder. On beşinci yüzyıldaki olaylar ve Kutsal Engizisyon'un (bir Hıristiyan kurumu olduğu unutulmamalıdır) hem Müslümanlara hem de Yahudilere yönelik acımasız zulümleri, çok sayıda İspanyol Yahudisinin Selanik'e gelmesine neden olmuştur. Paul Lucas, kendi zamanında bu şehirde 30.000 Yahudi olduğunu ve yirmi iki sinagog bulunduğunu söyler. Türk imparatorluğundaki genel yayılmaları muhtemelen bu tarihten sonra gerçekleşmiştir, ancak başlıca şehirlerde çok daha eski zamanlardan beri önemli sayıda var olmuş olmalıdırlar. Kendi aralarında hala eski İspanyol dilini konuşurlar ve yazılı iletişimlerini İbranice olarak sürdürürler. Bugün Yahudiler, Türkiye'nin Liverpool'u olan Selanik'in nüfusunun yarısından fazlasını oluşturuyor ve bu şehrin ticaretinin büyük bölümünü kontrol ediyor. Ve Yahudiler bu şehre o kadar bağlandılar ki, iyi bir Yahudi öldüğünde ruhunun Selanik'te huzur bulduğu sıklıkla şaka amaçlı söylenir. (Gülüşmeler.) Daha birkaç hafta önce o kentin önde gelen gazetelerinden biriyle bağlantılı bir Yahudi beyefendi Liverpool'daydı ve kendisiyle bir görüşme yapma fırsatını yakaladım. Bizzat kendi bildiklerine dayanarak, Makedonya'daki vahşetle ilgili gazete haberlerinin, mümkünse Avrupa'da Türklere karşı bir duygu uyandırmak için kasıtlı olarak uydurulmuş kötü kurgular olduğunu ve Türk topraklarının herhangi bir bölümünün Hıristiyan kontrolü altına girmesi fikrini dehşetle karşıladığını söyledi.

Türkiye'deki Yahudilerin büyük çoğunluğu Talmudist'tir; ancak Karaylar ya da Talmud'un Rabbinik yorumlarını ya da yorumlanmış yasaları reddeden ve yalnızca İncil'in lafzına bağlı kalan küçük bir kesim vardır. Karayit Yahudilerinin İstanbul yakınlarındaki Hasköy'de yaklaşık yüz ailesi vardır, ancak bu inançtaki Yahudilerin büyük çoğunluğu Galiçya ve Kırım'dadır; Bağdat ve Mısır'da da çok sayıda vardır. Selanik'te "dönme" anlamına gelen "Mamim" adı verilen ilginç bir Yahudi mezhebi de vardır. On dördüncü sahte Mesih olan Sabati Levi'ye inanıyorlardı ve iddia edildiğine göre, sonunda takipçileriyle birlikte Müslüman oldular; ancak bu "Dönmeler (Mamimites)" yine dini farklılıklara sahiptir ve üç mezhebe ayrılırlar. Hepsi özünde hala Yahudi'dir, ancak Yahudilik ve İslam inançlarını önemsememeleri onların hor görülmelerine ve aşağılanmalarına neden olur. Sadece kendi aralarında evlenirler ve şehrin belirli bir mahallesinde birlikte yaşarlar. Rusya'nın bazı bölgelerinde aynı mezhepten

başkaları da var. Selanik'te halk arasında Müslüman, özel hayatta ise Yahudi olduklarını söylüyorlar.

Yahudilerin hiyerarşisi yoktur, ancak her cemaat bağımsızdır ve kendi Hahambaşısı tarafından yönetilir; ancak İstanbul'da, imparatorlukta İsrail ulusunun şefi olan Hahambaşı adında bir temsilci başkanları vardır. Farklı dinlere mensup tebaayı dini liderleri aracılığıyla yönetmek Osmanlı hükümet sisteminin bir parçası olduğundan, İstanbul'daki Hahambaşının hem dini hem de medeni hukukun idaresinde kendisine yardımcı olacak bir mahkemesi ya da konseyi vardır. Bu mahkeme iki bölüme ayrılır: Birincisi, altı Büyük Hahamdan oluşan ve adından da anlaşılacağı gibi Yahudi diniyle ilgili sorunlarla ilgilenen Meclis-i Ruhâni ya da ruhani konsey; ikincisi ise medeni hukukla ilgili sorunlarla ilgilenen ve Yahudilerle ilgili herhangi bir sorunda Türk mahkemelerine yardımcı olan Meclis-i Cismâni ya da Medenî konseydir. Aynı örgütlenme her Büyük Haham tarafından uygulanmakta ve kendisine benzer iki konsey tarafından yardım edilmektedir. İslam hukuku gibi Yahudi hukuku da kutsal kitapların öğretileriyle açıklandığı için, bu konseylerin kurulması, Yahudi toplumunda ortaya çıkan tüm dini ve medeni davalar hakkında bir karara varmak için hazır bir araç oluşturmaktadır.

Sayın Belediye Başkanı ve sayın beyefendiler, vermeye çalıştığım bu ve diğer açıklamalarla, Türk yönetiminin ne kadar hayranlık uyandırıcı bir şekilde organize olduğunu ve yabancılar tarafından tahrik edilen çekişme ve kargaşalar sadece birkaç yıllığına kesilse Türkiye'nin Avrupa'nın en iyi yönetilen ülkelerinden biri haline gelebileceğini göstermeye çalışıyorum.

Hahambaşı, Rum ve Ermeni Patriklerinden hemen sonra yer almaktadır. Türk imparatorluğundaki Yahudi nüfusunun yaklaşık 300.000 olduğu tahmin edilmektedir. Yoksul Yahudiler, eğitim ve yoksulluk durumunda yardım için tamamen üst sınıfların cömertliğine bağımlıdır ve bu yükümlülük en övgüye değer bir ruhla yerine getirilmektedir. "Evrensel İsrail İttifakı" adında bir kurumları vardır ve bu kurum eğitim vb. idarelerden sorumludur. İttifakın imparatorluk genelinde her iki cinsiyetten binlerce çocuğa eğitim veren çok sayıda okulu vardır ve bu çocukların büyük bir kısmı ücretsiz olarak kabul edilmektedir. Bu okulların öğretmenleri Paris'teki Rabbinical Seminary'de eğitim görmüş olup, öğrencilerine yabancı dil ve birinci sınıf bir eğitimin tüm içeriğini öğretmektedirler. Bu yüksek sınıf seminerlere ek olarak ilkokullar ya da *talmudtora** vardır. Her iki cinsiyetten çocuklarla doludurlar ve onlara sadece okuma yazma öğretilir. Zengin Türk Yahudileri kendi dinlerine mensup yoksullara karşı çok hayırseverdirler.

* Daha çok "Talmud Torah" şeklinde kullanılan bu terim, öğrencilere Yahudi dini öğretilerini ve kültürünü öğreten eğitim kurumlarına veya programlara atıfta bulunur. (Çeviren notu)

Yahudi Hahamları görevlerini genellikle örnek bir şekilde yerine getirir ve Osmanlı tebaasının tüm sınıflarının yanı sıra yetkililerin de saygısını kazanırlar. Yahudiler, Pan-Helenik ya da Pan-Slavonik cemiyetlerin entrikalarından etkilenmezler ve Osmanlı tebaası içinde Bâbîâlfî'ye bu kadar az sorun çıkararak başka bir kesim olmadığını düşünüyorum. Türkiye'de Yahudiler ve Müslümanlar her zaman iyi geçinirler, ancak Yahudiler ve Rumlar arasında şiddetli bir düşmanlık vardır.

Size soruyorum beyler, bu çalışkan ve barışçıl insanları bu batıl inançlı ve bağınaz Doğu Hıristiyanlarının kontrolüne teslim etmek programınızın bir parçası mı? Zavallı Yahudi'nin dünyada dinlenecek bir yeri olmayacak mı? Ezilen ve hor görülen, zulme uğrayan ve baskı gören Yahudi, İngiltere ve Türkiye dışında Avrupa'nın neresinde bir dinlenme yerine ve özgürlüğe sahiptir? (Bir ses, "Amerika Birleşik Devletleri'nde.")

Şeyh- Avrupa Kıtası'nın henüz Amerika Birleşik Devletleri'ni de içine alacak şekilde Atlantik'in ötesine kadar genişlediğini bilmiyorum. (Gülüşmeler.) Ama Yahudilerin Birleşik Devletler'de ayrıcalıkları olduğunu rahatlıkla kabul ediyorum; ancak Amerikalı, Yahudi'yi hoş görürken, zenciye dışlıyor ve hor görüyor. Bir eğitim ya da vicdan meselesi olan inancı, değişmez olan ırka tercih eder. Yirminci yüzyılda Hıristiyan medeniyetinin garip kaprisleri işte bunlardır. (gürültüler.)

Berlin Antlaşması imzalandığında Romanya'da barışçıl, çalışkan ve refah içinde yaşayan yaklaşık 80.000 Yahudi vardı. Bugün Romanya'da 20.000 Yahudi kalmadı ve onlar da engellerle boğuşuyor. Bu Yahudilerin geri kalanı nerede? Bazıları bu ülkeye "terk edildi", bazıları Güney Afrika'ya, bazıları Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti, ama çoğunluğu Türkiye'ye sığındı. Liverpool Piskoposu ya da bugün onu destekleyenler, Kışinef'teki katliamın dehşetinin Balkanlar'da tekrarlanmasını istiyorlar mı? Elbette hayır; ancak Makedonya'da Hıristiyan yönetimi kurarsanız böyle olacağı kesindir.

Kendilerini insan sever olarak tanıtan ve dünyanın her yerinde insanlığın davasını savunmak isteyen insanlar, İsa'nın ve annesinin içinden çıktığı ırkın refahı ve yaşamları için, haklarında çok az şey bildikleri ama yine de çok fazla hayranlık duydukları bu Doğu Hıristiyanlarının yaşamları kadar özenli olmalıdırlar.

Konuşmacılardan biri bugün, Hıristiyanların sadece Hıristiyanlar tarafından yönetilmesi gerektiğini söyledi. Bu çok ilginç bir öneri ve bana göre bağınazlık ve önyargı kokuyor. Bir kişinin inancının iyi bir yönetime ya da adaletin düzgün bir şekilde uygulanmasına neden ufak da olsa müdahil olması gerektiğini anlayamıyorum. Ancak bu konuya değinmişken, Balkan vilayetleri söz konusu olduğunda Hıristiyan yönetiminin tamamen başarısız olduğunu belirtmemeye izin verin. Son zamanlarda Servia'da bu çok övülen Hıristiyan yönetimi altında

neler yapıldığının bir örneğini gördünüz. Romanya’da Berlin Antlaşması’ndan bu yana muazzam bir Yahudi göçü yaşanmıştır ve Bulgaristan’da da 25 yıldır özerkliğe sahip olmalarına rağmen kayda değer bir ilerleme kaydedilmemiştir ve Bulgaristan’ın bazı küçük şehirlerini şahsen tanıdığım için söyleyebilirim ki, bu süre zarfında ilerlemek yerine gerilemişlerdir; sokaklarının asfaltlanması söz konusu olduğunda, Türklerin ülkeyi terk etmesinden bu yana hiç asfaltlanmadıkları söylenebilir. (Gülüşmeler.) Dahası, Bulgaristan’daki bu Hıristiyan yönetimi, bu vilayetteki Müslüman nüfus için çok can sıkıcı olmuştur ve son çeyrek yüzyıl boyunca Müslüman çiftçiler ve köylüler Bulgaristan’dan Türkiye’ye sürekli göç etmiştir.

Şimdi resmin diğer tarafına bakalım. Berlin Antlaşması’ndan bu yana Türkiye çok hızlı adımlar attı. İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde demiryolları açılmış, İstanbul’da geniş rıhtımlar inşa edilmiş, ordu tamamen yeniden düzenlenmiş ve bunun sonuçları öylesine mükemmel olmuştur ki, daha birkaç yıl önce Yunanistan’la yapılan savaşta, savaş ilanından sonraki üç hafta içinde Türkiye, karşıt güçleri tamamen saf dışı bırakmakla kalmamış, aynı zamanda ülkenin başkentinin kapısına dayanmıştır.

Bugün Türk birliklerinin davranışları hakkında çok şey söylendi, ancak Yunan-Türk Savaşı’nda çok sayıda gazete muhabiri her iki savaşan tarafın ordularına eşlik etti ve neler olup bittiğini kendi gözleriyle görmeleri için her türlü olanak sağlandı ve o seferde Türklerin davranışları hakkında en olumlu yorumlar dışında haber yapan tek bir gazete bile yoktu. Özel muhabirler, Türk ordusunun mükemmel disiplinini ve yenilmiş düşmanlarına gösterdikleri nezaket ve saygıyı anlatmakta birbirleriyle yarıştılar ve sınırın düzeltilmesi sorunu gündeme geldiğinde, sınır bölgesine yakın Rum köyleri, böyle bir durumda görecekları adil muameleyi bildiklerinden, Türkiye’ye dahil edilmeleri için dilekçe verdiler. Daha birkaç yıl önce Türklerle ölümcül bir mücadeleye girişmiş olan Yunanlılar bugün onların en sıcak dostlarıdır ve Balkanlar’daki bu kıskırtmayı temelsiz ve son derece zararlı olduğu gerekçesiyle tereddütsüz bir şekilde kınamaktadırlar.

Hıristiyan olan ve olay mahalline sizden çok daha yakın olan, ayrıca Balkanlar’daki Hıristiyan ırklara din ve bir ölçüde kan bağıyla bağlı olan bu Yunanlılar, orada neyin gerekli olduğuna karar vermek için binlerce mil ötedeki İngiltere’de, sadece bu ülkedeki insanları kandırmak amacıyla Sofya’dan gönderilen ve bazılarının dehşet saçmaktan hoşlandığını söylemekten üzüntü duyduğum bu yalancı telgraflara dayanan sizden daha iyi bir konumdadırlar.

Türk askerlerinin kötü beslendikleri ve kötü maaş aldıkları konusunda çok şey duyduk ve size, bu İmparatorluk Hükümeti’nden Berlin Antlaşması’ndaki tüm hükümlerin yerine getirilmesinde ısrarcı olmasını talep etmeniz için sık sık çağrılar yapıldı. Bu antlaşmada

kesinlikle üzerinde ısrar edilmesi gerektiğini düşündüğüm bir hüküm var. O da Bulgaristan'ın mali yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğidir. Bu devlete özerklik verildiğinde, Berlin Antlaşması'nda Bulgaristan'ın Osmanlı borçlarının faizi olarak her yıl belirli bir miktar ödemesi öngörülmüştü; bu oran özerk devletin yüzölçümüne göre düzenlenmişti. O zamandan bu yana çeyrek yüzyıl geçmesine rağmen Bulgaristan bu yükümlülüğü yerine getirmeyi tamamen reddetti ve sonuç olarak Osmanlı Devleti tüm yükü üstlenmek zorunda kaldı. Bu nedenle, eğer Türk askerleri kötü besleniyor ve kötü maaş alıyorsa, Shylock'un (tefecilerin) yaptığı gibi, Türk tahvili sahiplerinin (çoğu İngiliz tebaasıdır) talep ettiği ve büyük bir kısmı Bulgaristan tarafından ödenmesi gereken paranın, bugün hakkında bu kadar çok şey söylenen bu askerlere ödeme yapmak ve onları beslemek için kullanılması gerekmez miydi? Tekrar söylüyorum, eyerinizi doğru atın üzerine koyun.

Suç Türkiye'de değil, Bulgaristan'da ve Bulgaristan'ın antlaşma yükümlülüklerini yerine getirmediğini görmeyen Berlin Antlaşmasını imzalamış tüm büyük güçlerdedir.

Önünüze koyduğum gerçekler, kararda "Bulgaristan" kelimesinin yer almasını gerektirecek yeterlilikte midir?

Sayın Belediye Başkanı ve baylar, sizden bahsettiğim tüm bu hususları sakın bir şekilde değerlendirmenizi, bu konudaki önyargılı fikirlerinizi bir kenara bırakmanızı ve İngiliz jürisinin her zaman yaptığı gibi "kanıtlara göre" karar vermenizi rica ediyorum. Sizleri mezhepsel önyargıların faydasız ve telaşlı heyecanından ve ateşinden kendinizi kurtarmaya, mezhepsel duygular ve bağnazlıkla değil, insanlığın tatlı mayası ve yumuşak telleriyle biraz daha hareket etmeye, önyargılar güçlü olduğunda yargının da her zaman zayıf olduğunu hatırlamaya davet ediyorum. Hıristiyanlar kadar Müslümanların da devredilemez hakları yok mudur? Bugün burada gerçeğe tanıklık etmek için bulunuyorum. Hangi devletten ya da inançtan, siyasi ya da dini görüşten olursa olsun, tüm insanlara adil, eşit ve tam bir muamele yapılmasını talep ediyorum. Sizden, tüm tahtları, hükümdarlıkları, prenslikleri, şehirleri, erdemleri ve güçleri süslemesi gereken o parlak, mükemmel çiçek olan adaleti istiyorum. Liverpool'da, Britanya İmparatorluğu'nun ikinci kentinde, yakarışlarımın sağır kulaklara gittiği ve bugün boşuna yalvardığım söylenmesin. (Şeyh'in yerine otururken yüksek sesle ve sürekli alkışlar).

Bay W. H. Smith önergeyi destekledi.

Bay Henry Jones-Değişikliği öneren beyefendinin adını sorabilir miyim?

Belediye Başkanı - Liverpool'daki herkesin söz konusu beyefendiyi tanıdığını sanıyordum. Değişiklik önergesi, anladığım kadarıyla Türkiye'nin Liverpool'daki temsilcisi olan Bay Quilliam tarafından sunuldu.

Şeyh Abdullah Quilliam- Hayır, Sayın Belediye Başkanı, ben Liverpool’da resmi olarak Türkiye’yi temsil etmiyorum, ama Müslümanlığı temsil ediyorum ve Britanya Adalarındaki Müslümanların Şeyhiyim. Türk Hükümeti’nden bir kuruş bile almıyorum.

Belediye Başkanı- O halde İngiltere’deki Müslümanlar konusunda Piskopos’un İngiltere Kilisesi konusunda olduğu gibi aynı konumda olduğunuzu varsayabilirim.

Şeyh Abdullah Quilliam- İsterseniz bu şekilde kabul edebilirsiniz Sayın Belediye Başkanı, ancak şu önemli istisna dışında, ben Piskopos gibi herhangi bir maddi ödeme almıyorum. (Yüksek sesli kahkahalar ve alkışlar.)

Rahip A. Crago kararı desteklediğini söyledi ve bir kopyasının Liverpool’daki her kiliseye gönderilmesini, böylece oradaki cemaatlerin de imzalayabilmesini önerdi.

Yüzbaşı Denton, Şeyh Abdullah Quilliam’ın hitabetine hayran kaldığını, ancak Türk Hükümetini desteklemekten herkesin utanması gerektiğini düşündüğünü söyledi. Sofya’dan İngiltere’ye gelen raporların itibarsızlaştırılmasına rağmen, hepsinin tamamen doğru olduğuna inanıyordu. (Gülüşmeler ve Duyun, duyun!”)

Çok heyecanlı bir şekilde platforma fırlayan Rahip Bay Livingstone, “Sayın Belediye Başkanı, Preston’dan özellikle bu toplantıya katılmak için geldim, çünkü Abdul’u gördüm. O alçağı geçen gün Konstantinopolis’te gördüm.

Şeyh Abdullah Quilliam- Sayın Belediye Başkanı, bu şahsın toplantıya hitap etmesine itiraz ediyorum. Bu, Liverpool’da yaşayanların katıldığı bir kasaba toplantısıdır ve bu kişinin toplantıda konuşma ya da herhangi bir rol alma hakkı yoktur.

Belediye Başkanı- İtirazı kabul etmek zorundayım. Bence iyi anlaşıldı. Bu, Bay Quilliam’ın da belirttiği gibi, Liverpool’un bir kasaba toplantısıdır. Ayrıca, herhangi bir konuşmacının savaş halinde olmadığımız bir devletin yöneticisine “alçak” demesinin son derece uygunsuz olduğunu düşünüyorum. Görüşlerimiz ne olursa olsun, bunların ifade edilme biçiminin sınırları olmalıdır ve ben kürsüdeyken bu tür bir dilin kullanılmasına izin vermeyeceğim. (“Duyun, duyun!” ve alkışlar.)

Büyük alkışlarla karşılanan Rahip Dr. John Watson (daha çok “Ian Maclaren” müstear adıyla tanınır) şunları söyledi: - Bu kadar ustaca söylenenlerden sonra tartışmaya katılmak gibi bir niyeti yoktu. Hayatında hiçbir toplantıda, hiçbir insanın cesaretine Bay Quilliam’ın cesareti kadar hayranlık duymamıştı. Bu onun için çok zorlu bir sınav olmuş olmalı. Haklı olduğunu ve savunmaya hakkı olduğunu düşündüğü davasını savunmak için neredeyse tek başına ayağa kalkmış ve bunu büyük bir belagat ve ılımlılıkla yapmıştır. (Konuşmacı) Bay Quilliam’ın sık sık savunma için bir brifing verdiğini ve bunun kendi içinde onurlu bir görev olduğunu anladı, ancak hayatının tüm seyri boyunca ya da uzun ve seçkin olmasını umduğu gelecekte Bay

Quilliam'ın asla görevli/yetkili bir Türk gibi bir suçluyu savunmak zorunda kalmayacağından emindi. (Alkışlar.) Sultan, Türklerin davranışları hakkında hoş bir tablo çizecek kadar hayal gücü olan bir gazeteci bulmaya çalıştı. (Gülüşmeler.) Bay Quilliam'ın ayrılması Liverpool için büyük bir kayıp olur, ancak onun bu pozisyonu aldığını duyarlarsa, Türk'ün savunmasının büyük ellerde olacağından emin olabilirler. (Daha fazla kahkaha.) Ciddi olarak konuşmak gerekirse, o toplantıda İngiliz adaletinin yerine getirildiğini düşünmekten memnundu, çünkü Bay Quilliam Hıristiyan insanların elinde adil bir duruşma geçirmişti. ("Duyun, duyun!" ve kahkahalar.) Suçlanan bir kişinin lehine olan her şeye inanmak isterdi, ama Türk'ün geçmişte ne yaptığını biliyorlardı ve bu eylemler Bay Arthur Evans gibi akademisyenler ve gezginler tarafından ve tüm dünyanın en büyük gazetesi olan *Times*'ın sütunları aracılığıyla tekrar tekrar doğrulanmıştı. (Alkışlar.) Eğer sınır geçilmişse, eğer bir ayaklanma olmuşsa, bunun için iyi bir neden vardı. ("Duyun, duyun!"). Eğer kendisi Bulgarlar tarafında bir Bulgar olsaydı ve kendisine ve yurttaşlarına onlara davranıldığı gibi davranılsaydı, eline bir tüfek almak için can atardı; ve karısına Türklerin o kadınlara davrandığı gibi davranılsaydı, o zaman, Efendisinin öğretilerine uygun olsun ya da olmasın, hakarete uğrayan ülkesinin özgürlüğü için sonuna kadar savaşırdı. (Alkışlar yükseldi.) Bay Quilliam elinden geleni yapmıştı; belagati ve cesareti takdire şayandı ama Türk'ün ne olduğunu biliyorlardı. ("Duyun, duyun!" ve alkışlar.)

Belediye Başkanı- Belki de Lord Piskopos, Şeyh Quilliam'ın değişikliğini kabul etmeye hazırdır.

Liverpool Piskoposu- Kabul etmemeyi tercih ederim, Lordum.

Toplantıya sunulan değişiklik önergesinin kabulü için sadece üç oy çıktı ve değişiklik reddedildi. Piskopos tarafından sunulan karar iki muhalif oyla kabul edildi.

Görüşmeler, Rahip Dr. Watson'ın önerisi ve Bay Oliver Jones'un desteği ile Belediye Başkanına teşekkür oyu verilmesiyle sona erdi.

İSLAM ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

DİN-İ İSLAM. Yazan W. H. QUILLIAM. Kâğıt kapaklı 6d., ücretsiz posta 7d.; bez ciltli 18.,
ücretsiz posta 18. 2d.

KILIÇ DİNİ. 1. Cilt.

Kâğıt kapaklı, 2s. 6d.; ücretsiz posta 2s. 8d.

İSLAM ÜZERİNE ÇALIŞMALAR. Yazan W. H. ABDULLAH QUILLIAM. Ücretsiz posta
2s. 8d.

FANATİKLER VE FANATİZM. Yazan: W. H. ABDULLAH QUILLIAM. Ücretsiz posta 1s.
2d.

İSA MESİH'İN GERÇEK SEVGİLİLERİNE BİR HEDİYE. Yazan: SURIYELİ BİR
MOSLEM. Ücretsiz posta.

TÜRKİYE VE İSLAM DİNİ. Yazan Madam VIELE. 8d.

HIRİSTİYANLIĞIN PARÇALANMASI. Yazan: W. O. CUNLIFFE. Ücretsiz posta 1 d.

THE CRESCENT, İngiltere'de İslam'ın ilerleyişinin haftalık kaydı. Posta birliği içindeki tüm
ülkelere posta ücreti olmadan gönderilir, bir yıl için, 6s. 6d.

THE ISLAMIC WORLD, dünyada İslam'ın çıkarlarına adanmış aylık bir dergi. Aylık 6d.,
ücretsiz posta 7d; ya da yarım yıllık 4s., yıllık 7s.

“CRESCENT” MATBAACILIK ŞİRKETİ, CENEVRE YOLU, LİVERPOOL, İNGİLTERE.

Ekler 2

BALKANLAR HAKKINDA DAHA FAZLA BİLGİ

Şeyh'in Konuşması Üzerine Basının Görüşleri, vb.

Bir Sansasyonel Hikâye Daha Yalanlandı

Dindar görünümlü bir gazete olan London Daily News, sütunlarında kendini “Konformist olmayan Vicdan”ın sahibi gibi gösteren ve hakperest zanneden kişiler arasında çok popüler olan ve her zamanki gibi aşırı duygusal üslupla yazılmış bir makaleyi yayınladıktan sonra, Liverpool’daki bir Hıristiyan din adamı makalenin bir kopyasını Şeyh’e göndererek cevap vermesini rica etti. Şeyh bu ricayı hemen kabul etti ve aşağıdaki cevabı gönderdi: -

Sayın Efendim, ayın 2’sinde mektubunuzu ve ekini aldım, teşekkür ederim, ancak makalenin hangi gazetede yayınlandığını belirtmeyi unutmuşsunuz.

Gönderdiğiniz alıntı, Makedonya’daki sözde zulümlerle ilgili olarak İngiliz gazetelerinde yayınlanan haberlerin, yıllar önce görev yapmış eski hikayelerin bir araya getirilmesinden başka bir şey olmadığı konusunda Belediye Binası’nda yaptığım açıklamayı doğruluyor. Bay Hales’in (Makedonya meseleleriyle ilgili önceki makaleleri zaten ciddi bir şekilde yorumlanmış ve bazı durumlarda Türk Hükümeti tarafından resmen ve alenen yalanlanmıştır) anlattığı hikaye, 1876 Temmuz ve Ağustos aylarında London Daily News’de çıkanlara dayanan oldukça renkli bir hikayedir. Daily News, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı ve İrlandalı Amerikalı bir Roma Katoliği olan Bay J. McGahan adında özel bir muhabir göndermiş ve bu muhabire o sırada Türkiye’deki Amerikan Başkonsolosu olan Bay Eugene Schuyler eşlik etmiştir. Bulgaristan’da bulunduğu sırada kendisine anlatıldığını iddia ettiği bazı sansasyonel olayları kaleme almış, özellikle de Batak köyündeki bir katliam olayını anlatmıştır. Anlattıkları son derece sansasyonel ve duygusal bir üslupla yazılmıştı ve raporu bir dereceye kadar Bay Schuyler tarafından yazılan bir raporla desteklenmişti. Türk-Rus Savaşı tarihçisi bu raporlardan bahsederken şöyle demektedir: “Bay McGahan’ın mektupları ve Bay Schuyler’in raporları bu kasvetli olaylar dizisi hakkında bilgi edinmemize değerli katkılarda bulunmuşlardır; ancak tek başlarına ele alındıklarında tamamen tatmin edici rehberler olamayacak kadar açık bir şekilde Türklere karşı güçlü bir önyargıyla yazılmışlardır. Bu beyefendiler kendi gözleriyle gördüklerini şüphesiz doğru bir şekilde aktarmışlardır, ancak Bay

McGahan'ın son derece resimsel üslubu okuyucunun gerçekleri sakın bir şekilde takdir etmesine biraz engel olmuştur. Öfkeli köylüler ve histerik kadınlar tarafından anlatılan her korkunç hikâyeye inanmış gibi görünüyorlar; ve böyle bir öfke ve heyecan döneminde birçok durumun uydurulacağı ve birçoğunun da hayal edileceği kesindir. Türkçe bilmedikleri için Osmanlılarla iletişim kurarken Bulgar tercümanlara güvenmek zorundaydılar ve bu nedenle vatanseverlik olarak kabul edilebilecek her türlü yanlış yorumun merhametine kalmışlardı. Daha az önyargılı bir tanıklığa ihtiyaç vardı ve bu da Büyük Britanya'nın resmi bir temsilcisi tarafından sağlandı.”

İstanbul'daki İngiliz Elçiliğinin sekreterlerinden biri olan Bay Walter Baring'e bölgeye gitmesi ve İngiliz Büyükelçisine rapor vermesi emredildi. Baring'in incelemeleri, aynı dönemde iki Amerikalı beyefendinin incelemeleriyle eşzamanlı olarak gerçekleştirildi. Ancak, Baring'in incelemeleri daha adli bir yaklaşımla yürütüldü ve tarafsızlığın daha belirgin işaretlerini taşıyan bir raporla sonuçlandı. Rapor “Therapia, 1 Eylül 1876” tarihlidir ve “İngiliz Resmi Kayıtları (English Blue Book)”nda bulunabilir. Sir Henry Elliot'un (İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi) mektupları, her iki tarafta da zulüm yapılmış olmasına rağmen, kurbanların sayısının büyük ölçüde abartıldığını ve bazı olayların gerçek dışı veya çok fazla abartılmış olduğunu göstermektedir. İngiliz komiseri Bay Baring, Bulgarların çoğunun konuşabildiği Türkçeyi iyi anlama avantajına sahipti ve raporunda, gittiği her yerde Türk yetkililer ve halk tarafından kendisine gösterilen nezakete ve yetkililerin bir kez bile yoluna engel koymaya veya belirli bölgeleri ziyaret etmesini veya yerlilerle tamamen özgür iletişim kurmasını engellemeye çalışmadığına vurgu yaptı. Soruşturmaları, Bükreş'te oturan devrimci komite tarafından teşvik edilen Bulgarların gerçek bir ayaklanması olduğu yönündeki Türk ifadelerini doğruladı - Bay Schuyler bile bu gerçeği kabul etti. Ayrıca isyancıların ilk etapta bazı barbarca suçlar işledikleri de çok açık bir şekilde ortaya çıktı. Bay Baring şöyle yazmıştı: “Bulgarların en büyük vahşeti gösterdikleri yer Avrat-Alan'dı, çünkü burada yetmiş Müslümanı soğukkanlılıkla katlettiler; yani Müdür ve sekreteri, üç zaptiye (polis), altmış dört çingene ve bir Türk kızı”. Toplamda yaklaşık iki yüz Müslümanın (kadınlar ve çocuklar dahil) kasten öldürüldüğü anlaşılmaktadır; ancak Hıristiyanlar tarafından bu inanca mensup kişilere yapılan işkence ve zorbalıklarla ilgili bazı hikayeler kanıtlanamamıştır, ancak bu durum mutlaka yanlış olduklarını gerektirmemektedir. Bay McGahan, (sayılarını kırk olarak belirttiği) çingenelerin öldürülmesinin gerçekten affedilemez olduğunu kabul etti; ancak bu çingenelerin gizlice silahlandıklarını ve Başibozuklara katılma niyetlerinden “şüphelenildiğini, ancak sadece şüphelenildiğini” hemen ekledi. Bu araştırmacının zihnindeki önyargı, Hıristiyan ve Türk suçlarından bahsederken kullandığı çok farklı tona bakılarak anlaşılabilir. Elçiliğin İngiliz

sekreteri, Daily News muhabiri ve Bulgarlar tarafından yapılan açıklamalar üzerinde biraz sert bir tonla yorum yapıyor: “Tek bir Müslüman köyünün yakıldığı ya da tek bir caminin yıkıldığı inkâr edildi,” diye yazıyor, “ama kendi gözlerimle her ikisinin de kalıntılarını gördüm. Hıristiyan köylerinden bazıları bizzat isyancılar ya da isyanın yabancı kışkırtıcıları tarafından ateşe verildi.” Philippopolis’teki olağanüstü mahkemenin önüne konan komplo programında, varlıkları ayaklanmaya engel olacak tüm köylerin yok edilmesi gerektiği açıkça belirtiliyordu. Bu programın bir kopyası Sir Henry Elliot tarafından Dışişleri Bakanlığı’na gönderilmişti ve Bay Baring bunun özgün belge olduğuna inanıyordu. Dahası, Bâbîâli tarafından Türk düzensiz birlikleri tarafından işlenen zulmü araştırmak üzere gönderilen iki Hıristiyan komiser de benzer yönde ifade vermişti. Bu komiserler Blacque Bey ve Yovantcho Efendi idi; Yovantcho Efendi sadece bir Hıristiyan değil, aynı zamanda bir Bulgar’dı. Ayaklanmanın başlangıcında dindaşları tarafından büyük zulümler yapıldığından ve bunların ayaklanma hareketinin başarıya ulaşmasını sağlamak için tasarlanmış bir planın parçası olduğundan emin olduklarını ifade ettiler. Bu eylemlerin aşırı misillemelere yol açacağı ve bunun da Bulgarları Türk yöneticilerine karşı tek vücut olarak ayaklanmaya teşvik edeceği umuluyor ve isteniyordu. Tırnova yakınlarındaki bir köyün Hıristiyan sakinleri Blacque Bey’e, o da daha sonra bir İngiliz konsolos yardımcısına, isyanın başlangıcında isyancıların, adaleti ve yardımseverliğiyle herkes tarafından sevilen zengin bir Türk’ü yakaladıklarını, beline kadar toprağa gömdüklerini ve sonra da taşıyarak öldürdüklerini anlattılar. Hıristiyanların kendi toplumlarıyla ilgili ifadeleri de bu şekildeydi.

İstanbul’da Sir Henry Elliot’un yerine geçen Bay Layard, 1876 ve 1877 yıllarında Bulgaristan’ın tamamında her iki taraftan öldürülenlerin toplam sayısının 3.500’ü geçmediğini bildirmiştir. 1876’da Batak’ta bir katliam olduğu şüphesiz doğrudur, ancak bana gönderdiğiniz makalede anlatılan boyutta değildir, ancak Türk Hükümeti bu konuda suçsuzdur ve olayla ilgisi olanları cezalandırmak için adımlar atmıştır. 8 Haziran 1877’de, Batak olaylarına karışan üç kişi olan Ahmet Ağa (bana gönderdiğiniz makalede yanlışlıkla Hamit Ağa olarak yazılmıştır), Metto Bektaş ve Ahmet Çavuş tutuklanmış ve esir olarak Filippopolis’ten İstanbul’a gönderilmişlerdir. İlk iki isim daha sonra idam edildi ve diğer ikisinin talimatları doğrultusunda hareket ettiğine inanılan üçüncüsü ise 15 yıl hapse mahkûm edildi. Hıristiyanların çoğunu evine alan ve onlara barınak sağlayan Hafız Efendi, Bâbîâli tarafından bu davranışından dolayı takdir edilmiş ve Mecidiye Nişanı ile ödüllendirilmiştir. Bana göndermiş olduğunuz, geçmişte kalmış bir meselenin bu abartılı anlatımında daha birçok küçük yanlışlık var. Örneğin kadınların İstanbul’daki haremlere götürüldüğüne dair anlatılanlar tamamen saçmalıktan ibarettir. Hacı Aliş ismi Türk ismi değildir. Eğer adam Türk olsaydı adı Hacı Ali olurdu ve Bay Baring’in

raporlarında bu kişi bilinmiyor. Bulgar rahibin adı da muhtemelen Todor Popoff değil, Theodore olurdu. Bu konuyu daha fazla araştırmak isterseniz, Türkiye'nin Resmî Evrakı (Blue Book of Turkey) No. 1, 1877 ve İngiliz Resmî Evrak (Blue Book) No. 26, 1877'ye bakmanız daha iyi olur. Yukarıda anlattığım gerçeklerin çoğunu bunlardan aldım.

1876'da Hıristiyan ve Müslüman her iki tarafta da pek çok talihsiz olay yaşandığı hiçbir zaman inkâr edilmemiştir. Bundan 27 yıl önce yaşananları aktarmak ve insanları şu anda da aynı şeylerin yaşandığına inandırmak haksızlıktır ve özellikle de hikâyenin sadece yarısı anlatıldığında ve anlatılan olaylar fena halde abartılıp aşırı büyütüldüğünde daha da büyük bir haksızlıktır.

1857'de Hindistan'ın yerlilerine karşı savaşan İngilizler, Hint İsyanının bastırılması sırasında isyancıları topların ağzından havaya uçurmuş ve binlerce Müslümanı katletmiştir. İngiliz ve Hint tarihinin bu korkunç bölümünü, bugün Somali'de neler olup bittiğinin bir örneği olarak alıntılanmak adil olur mu? Yine de bunu yapmak, basın yazarlarının 1876'da Bulgaristan'da olması gerekenleri son derece sansasyonel bir şekilde anlatmaları ve ardından aynı şeyin bugün Balkanlar'da da yaşandığını söylemeleri kadar haklı olacaktır.

Saygılarımla,

ABDULLAH QUILLIAM.

MAKEDONYA MESELESİ

The Crescent gazetesi, Makedonya'da yaşandığı iddia edilen zulmü protesto etmek amacıyla Belediye Başkanı tarafından Belediye Binası'nda bir araya getirilen vatandaşların toplantısı vesilesiyle Liverpool'da yaşanan olağanüstü olaylara ilişkin çok ilginç bir habere yer veriyor. Belediye Başkanı, Milletvekili Sayın W. Watson Rutherford, toplantıya başkanlık etti. Liverpool Piskoposu aşağıdaki önergeyi sundu: "Liverpool vatandaşlarının bu toplantısı Makedonya'nın bugünkü durumundan duyduğu dehşet ve öfkeyi ifade eder. Bu konudaki büyük sorumluluğun Berlin Antlaşmasını imzalayanlara ait olduğunu kabul eder; ve Majestelerinin Hükümetini, diğer Avrupalı güçlerle birlikte, mevcut anarşi durumunun derhal sona erdirilmesini sağlayacak ve etkilenen mutsuz bölgelerin gelecekte iyi yönetilmesi için yeterli güvenceleri sağlamak için Türkiye Hükümeti'ne baskı yapmaya teşvik etmek ve desteklemek için elinden gelen her yolu kullanmayı arzu eder." Piskopos konuşmasının devamında, Hıristiyan bir ulus olarak İngiltere'nin görevinin doğru olanı yapmaya cesaret etmek olduğunu savundu. Bırakın İngiltere konuşsun ve Makedonya'daki tecavüz, kan dökme ve yıkım sona ersin.

Ona, Türklere yönelik genel suçlamalarda bulunan Rahip J. H. Atkinson destek verdi.

Binbaşı W. H. Edwards kararı destekledi ve din-i Muhammedîye saldırmak için orada bulunmadığını söyledi. Türk yetkilileri suçladı ve orada bulunan herkesin, dünya üzerinde tek bir Hıristiyan'ın bile Türklerin egemenliği altında olmadığı günü görece kadar yaşayacağı umudunu dile getirdi.

Son konuşmacı da hemen yerine oturdu ve Başkan kararı oylamaya sunmak üzere ayağa kalktı,

Bay Abdullah Quilliam, bir değişiklik önerisi sunmak üzere yerinden kalkarak meclisi şaşırttı ve bunu yaparken Türkleri savunan, cesareti, belagati ve coşkusuyla aynı derecede dikkat çekici ve Makedonya tarihi hakkında verdiği bilgi miktarı ve sergilediği soruna hakimiyeti açısından dikkate değer bir konuşma yaptı. Ciddiyetiyle, başlangıçta konuşmasını dinlemeye isteksiz olan ve dolduruşa gelmiş bir dinleyici kitlesini dinlemeye zorladı ve bilgi dolu konuşması sırasında sadece Türkleri savunmakla kalmadı, aynı zamanda İslam'ın hoşgörü ile karakterize edildiğini kanıtladı. Bu etkili konuşmanın metnini başka bir yerde yayınlıyoruz ve Müslüman dünyasında büyük bir ilgiyle okunacağından eminiz.-Punjab Patriot (Hindistan), 5 Aralık 1903.

ÇETİN CEVİZE ÇATTILAR

Bu haftanın postası bize Liverpool Belediye Binası'nda o şehrin Piskoposu ile İngiliz Müslümanların Şeyhi arasında geçen şaşırtıcı bir sözlü karşılaşmanın hikayesini anlatıyor. Bu olay, Belediye Başkanı tarafından, Makedonya sorununu ele almak üzere, kentin din adamlarının talebi üzerine düzenlenen bir kasaba toplantısıydı.

Kuşkusuz toplantıyı düzenleyenler, her şeyi kendi istedikleri gibi yapacaklarını ve kötü Türk'e karşı gönüllerince kin besleyebileceklerini düşündüler fakat “insanların ve farelerin en iyi planları çoğu zaman ters gider” ve bu sefer orada bulunanlar bir çetin cevize çattılar. Zira, Piskopos ve diğer bazı din adamları Türk'ü lanetleyerek kendilerini rahatlattıktan sonra, Büyük Osmanlı ırkının gerçek bir temsilcisi olan Şeyh Abdullah Quilliam, dinleyicilerin arasından sürpriz biçimde sıyrıldı ve bir muhalefet fırtınasının ortasında, sadece iddialarını çürütmekle kalmadı, aynı zamanda savaşı düşmanın kampına taşıdı ve Makedonya'daki sorunların tüm suçunu fiilen Hıristiyanların üzerine attı. Konuşması, orada bulunan din adamları için safra, pelin otu ve acı zakkum olmalı, çünkü çalışılmış ama ılımlı bir dille, toplantıyı destekleyenlerin önerilerini paramparça ederken, keskin istihzalar ve belagat parıltıları etkileyici konuşmasını daha da aydınlattı.

Türkiye, İngiltere'de, yalnızca İngiliz diline hâkim olmakla kalmayıp, aynı zamanda usta bir tartışmacı ve belagat ustası olduğunu da kanıtlayan, Peygamberimizin böylesine yetenekli bir takipçisine sahip olduğu için şanslıdır.”-The Cape Times.

MERSEY'DEKİ KARA LEKE

Liverpool sık sık “Mersey’in üzerindeki kara leke” olarak adlandırılır ve son olaylara bakılırsa bu yakıştırmayı fazlasıyla hak etmektedir, zira kısa bir süre önce belediye meclisinin duvarları arasında utanç verici bir sahnenin gerçekleşmesine izin verilmiştir; Sahte peygamberin önde gelen bir takipçisinin, Belediye Başkanı tarafından, İngiliz Hükümeti’ni, üzerine konuşulmaya değmeyecek Türkleri Avrupa’dan kovmak ve Mesihvari bir misyona yardım etmeye çağırmak gibi dindar bir görevi yerine getirmek üzere bir araya gelen Hıristiyan erkek ve kadınlardan oluşan bir topluluğa Muhammedanizm’in iğrenç doktrinlerini vaaz etmesine izin verildi. Liverpool’un ebedi utancı olarak kaydedilmelidir ki, Müslüman toplumunun (Paynim race) bir temsilcisi olan Şeyh Abdullah Quilliam’ın bir saat boyunca akıcı diliyle Türkiye ve bu cahil ülkede uygulanan dinsiz batıl inançlar lehine konuşmasına izin verildi. Ah, Cœur-de-Lion’un keskin kılıcının, geveze Şeyh’in gevezeliklerini kısa kestiği ve söylemlerini sonsuza dek susturduğu günler için! Gerçekten de günümüz Hıristiyanları yozlaşmış günlerde yaşıyor.” -Hıristiyan Asker.

BATI AFRİKALI MÜSLÜMANLARIN ŞEYH’İN KONUŞMASINI TAKDİRİ
ABDULLAH QUILLIAM EFENDİ’ye, Britanya Adaları Şeyhülislamı, Liverpool, İngiltere.
Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla!

Muhterem Kardeşim, - Geçtiğimiz Ekim ayında Liverpool’daki Belediye Binası’nda düzenlenen İslam düşmanlarının büyük toplantısında İslam’ı çok güçlü ve öğretici bir şekilde savunmanızı büyük bir memnuniyetle okuduk ve Yüce Allah’a en derin şükranlarımızı sunduk.

Zaferinizden dolayı sizi kutluyoruz, çünkü böyle bir toplantıda beklenebileceği gibi, muhalif kesimin oylarını kaybetmiş olsanız da dinleyicilerin aklını yanınıza aldığınız açıktır.

Size böylesine adil ve özgürce bir destek verdiği için Liverpool Belediye Başkanı’na minnettarız. Bu vesileyle Kur’an-ı Kerim’in şu sözleri örnek teşkil etmiştir: “Onlar O’nun nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar, ama inkarcılar istemese de Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır” (61. Sure).

Büyük ve başarılı çabanızın haberi burada tüm Müslümanlar tarafından büyük bir sevinçle karşılandı ve bu haber şüphesiz Allah’ın birliğini ve Peygamberinin misyonunu ilan eden üç yüz elli milyon hakiki mü’mine yayılacak ve milyonlar “Elhamdulillah” (Allah’ımıza hamd olsun!) diye haykıracaktır.

Sierra Leone’deki tüm Müslüman kardeşlerimiz adına bu büyük ve asil çalışmanız için size teşekkür ediyoruz.

(İmza) M. SANUSSI, J.P.,

Müslüman Enstitüsü Başkan Yardımcısı.

ALFA OMARU,
Foulah Kasabası Camii İmamı.

TÜRKLER İNGİLTERE'Yİ İŞGAL EDİYOR

Türk'ün Avrupa'nın hasta adamı olduğuna dair eski deyiş birden fazla kez yanlışlandı; birkaç yıl önce Yunanistan'la yapılan mücadelede Osmanlı, geçmiş yüzyıllarda olduğu kadar iyi bir savaşçı olduğunu kanıtladı; taburları şehrimizin surları altında kamp kurmuştu ve asil atalarımızın cesareti ve gözü pekliği olmasaydı, Viyana düşmüş olsaydı, Avrupa'nın geri kalanını istila edeceklerdi ve muhtemelen muzaffer ordularını sadece okyanusun sonsuz suları tarafından durdurulmuş olarak bulacaklardı. Bir savaşçı olarak Türk her zaman ünlüydü, ancak bir hatip olarak, yakın zamana kadar, kendini hiçbir zaman büyük ölçüde ayırt etmedi, ancak "hasta adam" şimdi sadece oldukça iyileşmekle kalmadı, aynı zamanda oldukça gençleşmiş gibi görünüyor, aslında, Yunan mitolojisinin bize doğum yerini Balkan yarımadasında bulduğunu söylediği ünlü anka kuşu gibi gençliğini yeniledi.

Türk artık bir dilbilimci ve bu ırkın seçkin bir üyesi olarak Britanya Adaları Şeyhülislamı, Şeyh Abdullah Gholam (Quilliam)'dan daha az saygın olmayan bir şahsiyet haline geldi (bu lakabın Türkçe'deki anlamı "Tanrı'nın hizmetkârı olan çocuk"). Kısa bir süre önce Liverpool'daki belediye konağına katıldı ve Belediye Başkanı ile şehrin diğer ileri gelenleri önünde Türkiye'yi savunmakla kalmayıp kendi itikadını da açıklayan uzun bir konuşma yaptı.

Bundan sonra, İngiltere'de bir Türk'ün Parlamento Binası'nı işgal ederek Muhammed'in inancının Britanya İmparatorluğu'nun devlet dini olması yönünde bir karar aldıracağını duyarsak şaşırılmayacağız. İngiltere'de bazen bundan daha garip şeyler de oluyor."- Deutsche Zeitung, Viyana.

ÖNEMLİ BİR LİVERPOOL ADAMI

Liverpool'dan Şeyh Abdullah Quilliam, çok yönlü ama açık sözlü bir adamdır. Geçen gün, Makedonya'daki Türk vahşetini kınamak amacıyla Liverpool'da toplanan (Belediye Başkanı'nın başkanlık ettiği) bir şehir toplantısında, kararda değişiklik önermek için ayağa kalktı. Bu hareket, büyük meclisteki pek çok kişiyi şaşırtmış ve şok etmiş, ancak korkusuz belagatiyle çok adil bir konuşma yapmayı başarmıştır. Bu konuda seçkin yurttaşımızla aynı fikirde olmasak da onun ve yetenekli ailesinin İslam dinine olan bağlılığına ve Liverpool'da kendisinin ve ailesinin ana destekçisi olduğu davaya olan azmine hayranlık duymaktan

kendimizi alamıyoruz. Kim bilir belki bir gün Bâbîâli tarafından büyükelçi olarak atanarak ödüllendirilir. The Manx Sun, 30 Ocak 1904.